

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΑ'

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Ἀν συνδρομαὶ ἀρχόνται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου. Ἔτους καὶ εἴνα ἑτάσεις. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32.

19 Ἰανουαρίου 1886

ΚΟΛΟΜΒΑ

Διήγημα Προσπερου Μερμέ.

(Μετάφρασις Ν. Γ. Π.)

Ε'

Τὴν ἐπαύριον, μικρὸν πρὸ τῆς ἐπανόδου τῶν κυνηγῶν, ἡ μίς Νέβιλ ἐπανερχομένη μετὰ τῆς θαλαμηπόλου τῆς εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἐκ περιπάτου εἰς τὸν αἰγιαλὸν, εἶδεν ὀδεύουσαν πρὸς τὴν πόλιν νεάνιδα μελανεῖμονα, ἐπιθαινούσαν μικροῦ μὲν ἀλλὰ ῥωμαλέου ἵππου. Ταύτην ἠκολούθει χωρικός, ἐφιππος ἐπίσης, φορῶν ὑπενδύτην καστανόν, τετριμμένον κατὰ τοὺς ἀγκῶνας, ἔχων ἀνηρτημένην διὰ λωρίδος ἀπὸ τῶν ὤμων κολοκύνθην, καὶ πιστόλιον κρεμάμενον ἀπὸ τῆς ζώνης· ἐκράτει οὗτος ἐν τῇ χειρὶ τουφέκιον, τοῦ ὁποῦ το κοντάκιον ἐστηρίζετο εἰς δερμάτινον θυλακίσκον προσδεδεμένον εἰς τὸ ἐρίππιον. Ἐνὶ λόγῳ ἦτο ἀπαράλλαχτος κατὰ τὸ σχῆμα μὲ ληστήν βωμκντικῶν δράματος, ἢ μὲ Κορσικανὸν οἰκοκύρην ταξιδεύοντα. Ἡ μεγάλη καλλονὴ τῆς νεάνιδος προσεῖλκυσε κατ' ἀρχὰς τὴν προσοχὴν τῆς μίς Νέβιλ. Ἦτο δ' αὕτη εἰκοσάετις περίπου τὴν ἡλικίαν, ὑψηλοῦ ἀναστήματος, λευκῆ, ἔχουσα ὀφθαλμοὺς βαθέος κυανοῦ χρώματος, στόμα ῥόδιον, στυλπνοτάτους ὀδόντας. Τὸ δὲ ἦθος αὐτῆς ἐνέφαινε σύναμα ὑπερηφανίαν, ἀνησυχίαν καὶ θλιψίν. Τὴν κεφαλὴν τῆς ἐκάλυπτεν ὁ μέλας ἐκείνος μεταξίνος πέπλος, ὁ καλούμενος μετζάρο, ὁ θαυμαστίως ἀρμόζων εἰς γυναῖκας, ὃν οἱ Γενουήνσιοι εἰσήγαγον εἰς τὴν Κορσικὴν. Μακρὰί πλεξίδες καστανοῦ χροῦ κόμης ἦσαν ἀναδεδεμέναι, ὡς τιάρα, περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς. Ἡ ἐνδυμασία τῆς ἦτο καθάριος, ἀλλ' ἀπλουστάτη. Ἡ μίς Νέβιλ παρετήρησεν αὐτὴν ἐν ἀνέσει, διότι ἡ μελανεῖμων νεῆνις σταθεῖσα καθ' ὁδόν, ἠρώτα ἕνα διαβάτην μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος, ὡς ἐμαρτύρει ἡ ἐκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς· ἀκούσασα δὲ τὴν ἀπόκρισιν ἐκείνου ἐμάστισε τὸν ἵππον τῆς καὶ μὲ δρόμον γοργὸν ἦλθε καὶ ἐστάθη ἐμπροσθεν τοῦ ξενοδοχείου, ἐνθα κατέλυον ὁ σερ Θωμᾶς Νέβιλ καὶ ὁ Ὄρτος. Ἐκεῖ δὲ συνδιαλεχθεῖσα ἐπ' ὀλίγον μετὰ τοῦ ξενοδόχου, ἐπήδησεν ἐλαφρὰ

ἐκ τοῦ ἵππου ἡ νεῆνις καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τινος λιθίνου ἐδωλίου, πλησίον τῆς εἰσόδου τοῦ ξενοδοχείου· ὁ δὲ ἵπποκόμος αὐτῆς ὠδήγησε τοὺς ἵππους εἰς τὴν φάτην. Ἡ μίς Λυδία φροῦσα τὴν παρισινήν ἐνδυμασίαν παρῆλθε πρὸ τῆς νεήλιδος, ἥτις οὐδὲ κἂν ἐσήκωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς νὰ τὴν ἴδῃ. Μετὰ παρέλευσιν ἐνός τετάρτου τῆς ὥρας, ἀνοιξάσα τὸ παράθυρόν τῆς, εἶδε τὴν νεάνιδα μὲ τὸν μέλανα πέπλον καθημένην ἀκόμη εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν στάσιν. Μετ' ὀλίγον ἐφάνησαν ὁ συνταγματάρχης μετὰ τοῦ Ὄρτου, ἐπανερχόμενοι ἐκ τοῦ κυνηγίου. Τότε ὁ ξενοδόχος εἶπεν ὀλίγας λέξεις εἰς τὴν πενθοῦσαν νεάν, δακτυλοδεικτῆσας τὸν Δέλλα Ρέββια. Ἐκείνη δὲ ἐρυθρίασασα, ἠγέρθη μετὰ ζωηρότητος, προσχώρησεν ὀλίγα βήματα, ἀλλ' εἶτα ἔστη ἀκίνητος, ὡσπερ ἀμηχανοῦσα. Ὁ Ὄρτος πλησίον τῆς εὐρεθεῖς τὴν ἐκύτταξε μετὰ προσοχῆς.

« Εἰσθε, εἶπεν ἐκείνη μὲ φωνὴν ὑποτρέμουσαν, ὁ Ὄρτος Ἀντώνιος Δέλλα Ρέββια; Ἐγὼ εἶμαι ἡ Κολόμβα.

— Ἡ Κολόμβα! » ἀνεφώνησεν ὁ Ὄρτος.

Καὶ ἀρπάσας αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ τὴν ἠσπάσθη τρυφερῶς, ἐκπλήξας κάπως τὸν συνταγματάρχην καὶ τὴν θυγατέρα του, ἐπειδὴ ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν εἶναι συνήθειαι τοιοῦτοι ἀσπασμοὶ ἐν μέσῳ ὁδοῦ.

« Ἀδελφέ μου, εἶπεν ἡ Κολόμβα, νὰ μὲ συγχωρήσῃς ποῦ ἦλθα, χωρὶς νὰ μὲ διατάξῃς· ἀλλ' ἔμαθα ἀπὸ τοὺς φίλους μας, ὅτι ἐφθασες, καὶ δι' ἐμὲ ἦτο πολὺ μεγάλη παρηγορία νὰ σε ἴδω... »

Ὁ Ὄρτος τὴν ἠσπάσθη καὶ πάλιν· εἶτα δὲ στραφεῖς πρὸς τὸν συνταγματάρχην:

« Εἶναι ἡ ἀδελφή μου, εἶπε, καὶ δὲν θὰ τὴν ἀνεγνώριζα, ἂν δὲν ἔλεγε τὸ ὄνομά τῆς. — Κολόμβα, ὁ συνταγματάρχης κύριος Θωμᾶς Νέβιλ. — Συνταγματάρχα, ἐλπίζω νὰ μὲ συγχωρήσῃτε, διότι μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ λάβω τὴν τιμὴν νὰ δειπνήσω ἀπόψε μεθ' ὑμῶν... Ἡ ἀδελφή μου... »

— « Εἰ!.. καὶ ποῦ διαβάλλον θὰ δειπνήσῃτε λοιπόν, φίλτατε; ἀνεφώνησεν ὁ συνταγματάρχης. Εἰξεύρετε πολὺ καλὰ, ὅτι αὐτὸ τὸ κατηραμένον ξενοδοχεῖον ἄλλο φαγητὸν δὲν ἔχει, παρὰ ἐκεῖνο ποῦ εἰτοιμάζει δι' ἡμᾶς. Ἡ κόρη μου θὰ εὐχαριστηθῇ πολὺ, ἂν ἡ κυρία ἀδελφή σας θελή-

ση να παρακλήθη εις τὴν τράπεζάν μας.»

Ἡ Κολόμβια ἐκύτταξε τὸν ἀδελφόν της, ὅστις δὲν ἀντέτεινεν ἐπὶ πολὺ, καὶ πάντες ὁμοῦ εἰσῆλθον εἰς τὸν μέγιστον θάλαμον τοῦ ξενοδοχείου, τὸν ὁποῖον εἶχεν ὁ συνταγματάρχης ὡς αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς καὶ ὡς ἐστιατόριον. Ἡ δεσποσύνη Δέλλα Ῥέββια, συσταθεῖσα εἰς τὴν μίς Νέβιλ, τὴν ἐχαίρεισε μὲν ὑποκλινῶς, ἀλλ' οὐδὲ λέξιν ἐξεστόμισεν. Ἡ ἀτομία της ἦτο πρόδηλος, καὶ ἐφαίνετο ὅτι τότε κατὰ πρῶτον συναναστρέφετο πρὸς ξένους ὑψηλῆς κοινωνικῆς τάξεως. Καὶ ὅμως οἱ τρόποι της ἦσαν ἀνεπιτήδευτοι, τὴν δὲ ἀγροικίαν αὐτῶν ἐκάλυπτεν ὀλοσχερῶς τὸ παράδοξον ἠθὸς της. Μάλιστα ἐνεκα τούτου ὑπερήρесе εἰς τὴν μίς Νέβιλ· καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε κοιτῶν διαθέσιμος ἐν τῷ ξενοδοχείῳ, ὅπερ εἶχε καταλάβῃ ὀλοκλήρην ὁ συνταγματάρχης καὶ οἱ περὶ αὐτόν, ἡ μίς Νέβιλ ἐξ ἄκρας φιλοφροσύνης, ἢ καὶ περιεργίας, προέτεινε νὰ συμπαραλάβῃ τὴν δεσποσύνην Δέλλα Ῥέββια εἰς τὸν ἴδιον αὐτῆς κοιτῶνα, ὅπου διέταξε νὰ προστεθῇ μία κλίνη ἀκόμη.

Ἡ Κολόμβια νῦχαρίστησεν ἀτόλμως τὴν μίς Λυδίαν καὶ ἐσπευσε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν θαλαμηπόλον αὐτῆς, ὅπως ἐπανερθῶσιν τὴν ἀταξίαν τοῦ καλλωπισμοῦ της, τὴν προσελθούσαν ἐκ τῆς μακρᾶς ἱππασίας, καὶ τοῦ κοινοτροῦ καὶ τοῦ ἡλίου τοῦ δρόμου.

Ἐπανελθούσα δ' εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐστάθη καὶ παρετήρησε τὰ τουφέκια τοῦ συνταγματάρχου, τὰ ὅποια εἶχον ἀποθέσῃ οἱ κυνηγοὶ εἰς μίαν γωνίαν. «Τί ὠραία ὄπλα! εἶπεν εἶναι ἰδικὰ σου, ἀδελφέ μου;

— Ὅχι, εἶναι ἀγγλικά τουφέκια τοῦ συνταγματάρχου. Δὲν εἶναι μόνον κομψά, ἀλλὰ καὶ καλά.

— Πόσον ἤθελα, εἶπεν ἡ Κολόμβια, νὰ εἶχες ἐν ὅμοιον.

— Ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία τὸ ἐν εἶναι βεβαίως τοῦ Δέλλα Ῥέββια, ἀνεφώνησεν ὁ συνταγματάρχης. Καὶ τὸ μεταχειρίζεται θαυμάσια. Σήμερον δεκατέσσαρες τουφεκιαῖς, δεκατέσσαρα κομμάτια!»

Ἐρχισε τότε πάλιν φιλοφροσύνης, καθ' ἣν ἐνίκηθη ὁ Ὀρσοσ· ἡ ἀδελφή του ἐχάρη διὰ τοῦτο ὑπερβαλλόντως, ὡς προδήλως ἐδείξεν ἡ παιδικὴ ἀγαλλίασις, ἢ φαίδρυνασα τὴν πρὸ μικροῦ κατηφῆ ὄψιν της. «Ἐκλέξατε, φίλτατε,» εἶπεν ὁ συνταγματάρχης. Ὁ Ὀρσοσ ἠρώτηθη. «Τότε λοιπὸν ἡ κυρία ἀδελφή σας πρέπει νὰ ἐκλέξῃ ἀνθ' ὑμῶν.» Ἡ Κολόμβια δὲν ἀνέμεινε δευτέρον λόγον, ἀλλ' ἐξέλεξε παραχρῆμα τὸ ἔχον τὰ ὀλιγώτερα κοσμήματα τουφέκιον, ὅπερ ὅμως ἦτο ἐξαίρετον Μαντῶνιον, μεγάλης ὀλκῆς. «Αὐτὸ, εἶπε, θὰ τραβᾷ καλὰ βεβαίως.»

Ὁ ἀδελφός της δὲν εἰξέυρε πῶς νὰ εὐχαρι-

στήσῃ, ὅτε ἐνευθέτω χρόνῳ παρατεθέντος τοῦ δειπνοῦ ἀπηλλέγη τῆς ἀμνηχανίας. Ἡ μίς Λυδία κατεγοητεύθη ἰδοῦσα, ὅτι ἡ Κολόμβια, ἀποποιηθεῖσα κατ' ἀρχὰς νὰ παρακλήσῃ εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ὑπακούσασα μόνον ἀφ' οὗ τῆ ἐνευσεν ὁ ἀδελφός της, προτοῦ νὰ φάγῃ ἕκκαμιν ὡς καλὴ χριστιανὴ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. «Ὁραῖα! διανοήθη, ἰδοὺ καὶ ἐν ἀρχαῖκόν ἔθιμον.» καὶ ἐσκέφθη νὰ κάμῃ πολλὰς περιέργους παρατηρήσεις, ἐξετάζουσα τοὺς τρόπους τῆς νέας ἐκείνης ἀντιπροσώπου τῶν παλαιῶν Κορσικανικῶν ἔθιμων. Ὁ δὲ Ὀρσοσ προφανῶς ἐστενοχωρεῖτο κἄπως, φοβούμενος βεβαίως μὴ ἡ ἀδελφή του δι' ἀγροίκου τινὸς λόγου ἢ κινήματος δεῖξῃ ὅτι εἶναι ἀξέστος χωρική. Ἀλλ' ἡ Κολόμβια τὸν ἐκύτταξεν ἀκαταπαύστως καὶ ἐκάνόνιζε τοὺς τρόπους της πρὸς τοὺς τρόπους ἐκείνου. Ἐνίστοε δὲ προσήλου ἀτενῶς τὰ βλέμματα ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἡ ὄψις της εἶχε τότε παράδοξον ἔκφρασιν λύπης· ἂν συνίπιπτε νὰ ἀντικρύσῃ αὐτὴν ὁ Ὀρσοσ, ἐστρεφεν ἀλλοῦ τὰ βλέμματα, ὡσεὶ ἤθελε νὰ ἀποφυγῇ ἐνδιάθετον τῆς ἀδελφῆς του ἐρώτησιν ἐγίνωσκε δὲ κάλλιστα ὅποια τις ἦτο ἡ ἐρώτησις αὐτῆ. Ἡ συνομιλία ἐγένετο γαλλιστί, διότι ὁ συνταγματάρχης δυσκόλως ὠμίλει τὴν Ἰταλικήν. Ἐνόει δὲ ἡ Κολόμβια τὴν γαλλικὴν, καὶ ἐπρόφερε μάλιστα ἀπταιστώως τὰς ὀλίγας λέξεις, ὅσας ἠναγκαζέτο νὰ συναλλάσῃ πρὸς τοὺς φιλοξενούντας.

Μετὰ τὸ δεῖπνον, ὁ συνταγματάρχης παρατηρήσας, ὅτι συνεστῆλλοντό πως οἱ δύο ἀδελφοί, ἠρώτησε μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ παρρησίας τὸν Ὀρσοσ, μήπως ἐπεθύμει νὰ συνομιλήσῃ κατὰ μόναν μετὰ τῆς δεσποσύνης Κολόμβιας, ὅπως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μεταβῇ μετὰ τῆς θυγατρὸς του εἰς τὸ παρακεῖμενον δωμάτιον. Ἀλλ' ὁ Ὀρσοσ ἐσπευσε νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, εἰπὼν ὅτι θὰ ἔχον ἀρκετὸν καιρὸν νὰ εἰπωσιν ὅσα ἤθελον ἐν ἀνέσει, ὅταν θὰ ὑπάγωσιν εἰς Πετρανέραν. Ὁνομάζετο δὲ Πετρανέρα τὸ χωρίον των.

Ὅθεν ὁ συνταγματάρχης ἐκάθησεν ὡς συνήθως ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρον, ἡ δὲ μίς Νέβιλ ὠμίλησε περὶ παντοίων θεμάτων, ὅπως δυνήθη νὰ μετασχη τῆς συνδιαλέξεως καὶ ἡ ὠραία Κολόμβια μὴ κατορθώσασα δὲ τοῦτο παρεκάλεσε τὸν Ὀρσοσ νὰ τῆ ἀναγνώσῃ ἐν τῶν ἔσμάτων τοῦ Δάντου, τοῦ προσφιλοῦς αὐτῆ ποιητοῦ. Ὁ δὲ Ὀρσοσ, ἐκλέξας τὸ ἔσμα τῆς Κολάσεως, τὸ περιέχον τὸ ἐπεισόδιον τῆς Φραγκίσκης ἐξ Ἀρμίνου, ἤρχισε νὰ ἀναγινώσκῃ, ἀπαγγέλλων ὡς ἐδύνατο κάλλιστα τὰς θαυμασίας ἐκεῖνας στροφάς, αἵτινες ἐκφράζουσιν ἄριστα ὅπόσον ἐπικίνδυνον εἶναι νὰ ἀναγινώσκωσι δύο ὁμοῦ ἐρωτικὸν βιβλίον.

Ἐν ᾧ δ' ἐκεῖνος ἀνεγίνωσκεν, ἡ Κολόμβια ἐπλησίασεν εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ ἤγειρε τὴν κεκυρῆσαν κεφαλὴν αἱ κόραι τῶν ὀφθαλμῶν της διασταλεῖσαι ἀπῆλθον ἀσύνθητες πῦρ ὅτε μὲν

ἠρῆθῃ, ὅτε δὲ ὠρία, καὶ σπασμωδικῶς ἐκινεῖτο ἐπὶ τοῦ καθίσματός της. Θαυμασία ἢ φύσις τῶν Ἰταλῶν, ἣτις πρὸς κατανόησιν τῆς ποιήσεως δὲν ἔχει χρεῖαν σχολαστικοῦ ἐρμηνεύου, ὑποδεικνύοντος τὰς καλλοῦν ἀυτῆς!

Περαιτωθείσης τῆς ἀναγνώσεως: «Πόσον ὠραῖα εἶναι! ἀνεφώνησε. Ποῖος τὸ ἔκαμε αὐτὸ, ἀδελφέ μου;»

Ὁ Ὀρσοσ ἐστενοχωρήθη ὀλίγον διὰ τὴν ἀμάθειαν τῆς ἀδελφῆς του, ἡ δὲ μίς Λυδία ἀπεκρίθη μειδιῶσα, ὅτι τὸ ἔσμα εἶναι ἔργον Φλωρεντίνου ποιητοῦ, ἀποθανόντος πρὸ πολλῶν αἰῶνων.

«Θὰ σοῦ δῶσω νὰ ἀναγνώσῃς τὸν Δάντην, εἶπεν ὁ Ὀρσοσ, ὅταν θὰ ὑπάγωμεν εἰς Πετρανέραν.

— Θεέ μου, τί ὠραῖα ὅπου εἶναι!» ἐπανελάβεν ἡ Κολόμβια καὶ εἶπεν ἀπὸ μνήμης τρεῖς ἢ τέσσαρας στροφάς, κατ' ἀρχὰς ταπεινῆ τῆ φωνῆ, εἶτα δ' ἐμψυχωθεῖσα ἀπήγγειλεν αὐτάς μεγαλοφώνως ζωηρότερον καὶ περιπαθέστερον τοῦ ἀδελφοῦ της.

Ἡ μίς Λυδία ἐξεπλάγη σφόδρα. «Φαίνεται ὅτι ἀγαπᾶτε πολὺ τὴν ποίησιν, εἶπε. Σὰς ζηλεύω, διότι θὰ ἔχετε τὸ εὐτύχημα νὰ ἀναγνώσετε τὸν Δάντην ὡς βιβλίον νεοφανές!

— Βλέπετε, μίς Νέβιλ, εἶπεν ὁ Ὀρσοσ, ὅποση δύναμιν ἔχουσιν οἱ στίχοι τοῦ Δάντου, ἀφ' οὗ συγκινούσιν οὕτω καὶ τὴν μικρὰν αὐτὴν ἀγρίαν, ἡ ὅποια δὲν εἰξέυρει παρὰ τὸ *Padre mio*... Ἀλλ' ἀπατῶμαι. Τώρα ἐνθυμούμαι ὅτι καὶ ἡ Κολόμβια εἶναι ποιήτρια. Ἐν ᾧ ἦτο ἀκόμη μικρὰ ἐγυμνάζετο εἰς τὴν στιχορργίαν, καὶ ὁ πατήρ μου μοὶ ἔγραψεν, ὅτι ἦτο ἡ καλλιτέρα μοιρολογίστρια τῆς Πετρανέρας καὶ τῶν περιχώρων.»

Ἡ Κολόμβια ἐκύτταξε μὲ παράπονον τὸν ἀδελφόν της, ὡσεὶ ἰκέτευεν αὐτὸν νὰ παύσῃ τοιαῦτα λέγων. Ἀλλ' ἡ μίς Νέβιλ, ἐκ φήμης γνωρίζουσα τὰς αὐτοσχεδιαζούσας μοιρολογίστριας τῆς Κορσικῆς, ἐπόθει διακαῶς νὰ ἀκούσῃ μίαν ἐξ αὐτῶν. Ὅθεν παρεκάλεσε πολὺ τὴν Κολόμβιαν νὰ τῆ παράσῃ δεῖγμά τι τῆς ποιητικῆς δυνάμεως αὐτῆς. Καὶ παρενέβη μὲν τότε ὁ Ὀρσοσ, μετανόησας διότι τόσο ἀκαταλλήλως ὑπέμνησε τὴν ποιητικὴν ἰδιοφυίαν τῆς ἀδελφῆς του· ἀλλὰ ματαίως ἐβεβαίωσεν ὅτι αἱ κορσικανικὰ *μααλλά* ἦσαν γυδαιόταται, ματαίως διεμαρτύρητο λέγων ὅτι ἦτο ἱεροσουλία ἡ ἀπαγγελία κορσικανικῶν στίχων μετὰ τοὺς στίχους τοῦ Δάντου· δι' ὅλων τούτων κατώρθωσε μόνον νὰ παροξύνῃ τὴν ἰδιοτροπίαν τῆς μίς Νέβιλ, ὡστε ἐπὶ τέλος ἠναγκάσθη καὶ αὐτὸς νὰ εἴπῃ πρὸς τὴν ἀδελφὴν του: «Ἄς ἦνε λοιπὸν! αὐτοσχεδίασε τίποτε, νὰ ἦναι ὅμως σύντομον.»

Ἡ Κολόμβια ἐστέναζε, προσήλωσε πρὸς στιγμήν τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὸ σκέπασμα τῆς τραπέζης, ἔπειτα ἠτένισεν εἰς τὰς δοκοὺς τῆς ὀροφῆς

καὶ τελευταῖον καλύψασα διὰ τῆς δεξιᾶς τοῦς ὀφθαλμούς, ὡς τὰ πτηνὰ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια θαρροῦσι καὶ πιστεύουσιν ὅτι δὲν φαίνονται ὅταν δὲν βλέπωσιν αὐτὰ ἑαυτὰ, ἐτραγώδησεν ἡ μάλλον ἀπήγγειλε διὰ φωνῆς ὑποτρεμούσης τὴν ἐπομένην *serenata*.

Νεῖνις καὶ ἀγρία περιστέρα.

Ἐκεῖ πέρα κι' ἀντίπερα, 'ς τὸ σκοτεινὸ λεῖβάδι, ὅπου βραδείαις γλήγορα κι' ἀργεῖ νὰ ἐημερώσῃ, εἶν' ἓνα σάφι μοναχὸ κι' ἀραχνιασμένον σπίτι· ἔχει ταῖς πόρτας σφαιλιστάς κι' ἀλλή χορταριασμένη, καὶ τὰ παραθυροφύλλα σφιχτὰ μανταλωμένα· ἀπὸ τὰ κεραμίδια του καπνὸς ποτὲ δὲν 'βγαίνει. Ὅταν ὁ ἥλιος τὸ βαρῆ, κοντὰ 'ς τὸ μεσημέρι, ἀνοίγει ἓνα παράθυρο κι' ἡ ὄρανη προβάλλει. Ῥόικα κρατεῖ 'ς τὸ χέρι της καὶ κάθεται καὶ νέθει, κι' ἐκεῖ ποῦ νέθει τραγουδεῖ λυπητερὸ τραγούδι· μὰ τὸ πικρὸ τραγούδι της ἀντίλαλο δὲ 'βρίσκει. Μιὰ μέρα τοῦ καλοκαιριοῦ, ἐν ἄγριον περιστέρου ἀντίκρου τῆς ἐκάθησεν ἀπάνου 'ς ἓνα δέντρο, καὶ ἄκουσε τῆς ὄρανης τὸ θλιβερὸ τραγούδι. «Κόρη, μὴν κλαῖς μονάχη σου, νὰ κλάψωμεν ἀντόμα· κι' ἐγὼ χάσα τὸ ταίρι μου, τὸ πῆρε τὸ γεράκι. —Ποῦ εἶνε καὶ ποῦ 'βρίσκειται, ποῦλί μου, τὸ γεράκι, 'ς τὸν οὐρανὸ κι' ἂν ἀνεβῆ ἐγὼ νὰ τὸ σκοτώσω. Μὰ ἐμένα τῆς βαρυὸμοιρῆς τάδεφρι ποῖος θὰ φέρῃ, ποῦ ἡ ἐνητεῖα τὸ χαιρέται, τὰ ἔρημα τὰ ἔνα; —Γιὰ 'πὲς μου ποῦ νὰ 'βρίσκειται, ποῦ εἶν' ὁ ἀδερφερός σου; Ν' ἀνοῖξω πῆχη τὸ φτερό, νὰ 'πάω νὰ τὸν εὐρῶ!»

«Τί εὐγενὲς ἀγριοπερίστερον!» ἀνεφώνησεν ὁ Ὀρσοσ, ἀσπασθεῖς τὴν ἀδελφὴν του μετὰ συγκινήσεως ἀσυμβιβάστου πρὸς τὸν προσποιήτον μυκτηριστικὸν τόνον τῆς φωνῆς αὐτοῦ.

— Τὸ ἔσμα σας εἶναι ὠραιότατον, εἶπεν ἡ μίς Λυδία. Ἐπεθύμουν νὰ μοῦ τὸ ἐγράφετε εἰς τὸ λεύκωμά μου. Θὰ τὸ μεταφράσω ἀγγλικά, καὶ θὰ σημειώσω καὶ τὸν ἦχόν του.»

Ὁ δὲ γεννάδας συνταγματάρχης, ἂν καὶ δὲν ἐνόησε τίποτε ἐξ ὅλου τοῦ ἔσματος, συνεχάρη ὅμως καὶ αὐτὸς τὴν Κολόμβιαν. Ἐπειτα ἠρώτησεν·

«Αὐτὸ τὸ ἀγριοπερίστερον εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅπου ἐφάγαμεν ἀπόψε εἰς τὸ δεῖπνον;»

Ἡ μίς Νέβιλ ἐκόμισε τὸ λεύκωμά της, καὶ δὲν ἐξεπλάγη ὀλίγον ὅτε εἶδεν ὅτι ἡ αὐτοσχεδῖος ποιήτρια ἔγραφε τὸ ἔσμα, οικονομούσα τὸν χάρτην κατὰ τὸν τρόπον παράδοξον. Ἀντὶ νὰ χωρίξῃ τοὺς στίχους ἔγραψεν αὐτοὺς κατὰ σειρὰν, καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ φύλλου, παραβαίνουσα τὸν γνωστὸν κανόνα τῆς γραφῆς ποιητικῶν συνθεμάτων, τὸν ὀρίζοντα ὅτι τὸ ἀντίγραφον ποιήματος ἀποτελοῦσι «στίχοι μικροί, ἀνίσου μήκους, ἔχοντες ἑκατέρωθεν περιθώριον.» Καὶ ἄλλαι ὅμως παρατηρήσεις ἦτο δυνατόν νὰ γείνωσιν, μάλιστα περὶ τῆς ἰδιορρύθμου κἄπως ὀρθογραφίας τῆς δεσποσύνης Κολόμβιας, ἣν βλέπουσα πολλάκις μὲν ἐμειδίασεν ἡ μίς Νέβιλ, οὐκ ὀλίγον δὲ ἐδυσχεραίνεν ἐξ ἀδελφικῆς ματαιοδοξίας ὁ Ὀρσοσ.

Ἐπιστάσης τῆς ὥρας τοῦ ὕπνου, ἀμφοτέραι αἱ νεάνιδες ἀπῆλθον εἰς τοὺς κοιτῶνάς των. Ἐν

ὡς δ' ἡ μίς Λυδία ἀπεδίετο τὸ περιδέραιον, τὰ ἐνώτια καὶ τὰ ψέλλια, παρετήρησεν, ὅτι ἡ σύντροφός της ἐξήγαγε τῆς ἐσθῆτός της πρᾶγμα τι ἐπιμηκές ὡς λαοῖδα περιστηθίου, διαφόρου ὅμως σχήματος. Ἡ Κολόμβια ἔθηκε τοῦτο μετὰ προσοχῆς καὶ σχεδὸν λάθρα ὑπὸ τὸν πέπλον αὐτῆς, ἀποθεμιμένον ἐπὶ τῆς τραπέζης· μετὰ τοῦτο γονατίσασα προσνηχῆθη εὐλαβῶς, καὶ εἶτα κκτεκλήθη. Ἡ μίς Λυδία, φύσει περιεργός καὶ βραδέως ἐκδυομένη, ὡς πᾶσα Ἀγγλίς, ἐπλησίασεν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ προσποιηθεῖσα ὅτι ζητεῖ καρφοβελόνην, ἀνετήκωσε τὸν πέπλον καὶ εἶδεν ἐγχειρίδιον μακρὸν, πολυτελῶς κεκοσμημένον διὰ μαργάρου καὶ ἀργύρου. Ἦτο ὄπλον παλαιόν, καλλιόστης τέχνης, ἐξ ἐκείνων εἰς ἃ οἱ φιλόχρηστοι ἀποδίδουσι μεγάλην ἀξίαν.

«Εἶναι συνήθεια τοῦ τόπου, ἠρώτησεν ἡ μίς Νέβιλ μειδιάσασα, νὰ φέρωσιν αἱ νέαι τὸ μικρὸν τοῦτο ἐργαλεῖον εἰς τὸν στηθόδεσμόν των; — Εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ἀπεκρίθη ἡ Κολόμβια στεναζάσα. Ὑπάρχουσι τόσοι κακοῦργοι! — Καὶ θὰ εἴχετε πραγματικῶς τὸ θάρρος νὰ κτυπήσῃτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον;»

Καὶ ἡ μίς Νέβιλ, κρατοῦσα ἐν τῇ χειρὶ τὸ ἐγχειρίδιον, ἐσκιαμάχει, προσποιουμένη ὅτι πλήττει ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ὡς φρονεοῦσιν ἐν τῷ θεάτρῳ οἱ ἠθοποιοί.

«Μάλιστα, εἶπεν ἡ Κολόμβια μετὰ τὴν γλυκεῖαν καὶ μελωδικὴν φωνὴν της, ἂν παρουσιασθῇ ἀνάγκη νὰ ὑπερασπίσω τὸν ἑαυτὸν μου ἢ φίλους μου... Ἀλλὰ δὲν τὸ κρατοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἂν ἐκεῖνος τοῦ θέλετε νὰ κτυπήσῃτε ὑποχωρήσῃ, ἢ μπορεῖ νὰ πληρωθῆτε.» Καὶ ἀνακαθίσασα: «Νά, ἔτσι κτυποῦν, εἶπε, προσποιηθεῖσα κτύπημα ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Αὐτὸ τὸ κτύπημα, λέγουν, εἶναι θανατηφόρον. Εὐτυχῆς ἐκεῖνοι, ὅσοι δὲν ἔχουν ἀνάγκην τοιούτων ὄπλων!»

Καὶ στεναζάσα κατέρρευσε τὴν κεφαλὴν της ἐπὶ τοῦ προσκεφαλίου, καὶ ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς. Δὲν ὑπῆρχεν ὠραιότερα ταύτης καὶ εὐγενεστέρα καὶ παρθενικώτερα κεφαλὴ. Ὁ Φειδίας αὐτὸς δὲν θὰ ἐπεθύμει καλλίτερον πρότυπον πρὸς ἀπεικόνισιν τῆς Ἀθηνᾶς.

Γ'.

Ὅπως μὴ παρεκκλίνω τοῦ παραγγέλματος τοῦ Ὁρατίου ἐπελαθόμεν τῆς διηγήσεως ἀπὸ τοῦ μέσου. Νῦν δέ, ὅτε πάντες καθύδουσι, καὶ ἡ ὠραία Κολόμβια καὶ ὁ συνταγματάρχης καὶ ἡ θυγάτηρ του, νομίζω κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ παράσχω εἰς τὸν ἀναγνώστην μου πληροφορίας τινάς, τὰς ὁποίας εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γινώσκῃ, ἂν ἐπιθυμῇ νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀληθοῦς ταύτης ἱστορίας. Εἰξεύρει ἤδη, ὅτι ὁ συνταγματάρχης Δέλλα Ρέββια, ὁ

πατὴρ τοῦ Ὁρσο, ἐδολοφονήθη δολοφονοῦνται δ' ἐν Κορσικῇ οἱ ἄνδρες, οὐχὶ ὑπὸ δραπετῶν τῶν κατέργων, κακοῦργων μὴ ἐχόντων ἄλλον τρόπον προχειρότερον πρὸς κλοπὴν τῶν ἀργυρῶν σκευῶν τῆς οἰκίας, ἀλλ' ὑπὸ ἐχθρῶν. Ἀλλὰ πῶς γενῶνται αἱ ἐχθραὶ εἶναι πολλάκις δύσκολον νὰ ἐξακριβωθῇ. Πολλὰ οἰκογένεια μισοῦσιν ἀλλήλας ἐκ παλαιῆς ἐξέως, ὀλοτελῶς λησμονήσασαι τὴν πρώτην ἀφορμὴν τῆς ἐχθρας.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ συνταγματάρχου Δέλλα Ρέββια εἰσὶ καὶ ἄλλας πολλὰς οἰκογενείας, κατ' ἐξοχὴν δὲ τὴν τῶν Βαρρικίνη· τινὲς λέγουσιν, ὅτι κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα εἰς Δέλλα Ρέββια ἀπεπλάνησε κόρη τῶν Βαρρικίνη, καὶ ὅτι εἰς συγγενῆς ταύτης τὸν ἐμαχαίρωσεν ἄλλοι ὁμοῦς ἠιγηοῦνται διαφόρως τὸ γεγονός, ἰσχυρίζομενοι ὅτι ἡ ὑβρισθεῖσα ἦτο ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Δέλλα Ρέββια καὶ ὁ μαχαίρωθεὶς Βαρρικίνη. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι ὅτι, ὅπως λέγουσιν ἐν Κορσικῇ, ὑπῆρχεν αἷμα ἀναμέσον τῶν δύο οἰκογενειῶν. Καὶ ὅμως, παρὰ τὴν συνήθειαν, ὁ φόνος ἐκεῖνος δὲν προεκάλεσεν ἄλλους, καὶ τοῦτο, διότι οἱ τε Δέλλα Ρέββια καὶ οἱ Βαρρικίνη κατεδιώκοντο ἐξ ἴσου ἀπὸ τῶν κυβερνῶντων τὴν νῆσον Γενουησίων, καὶ ἀπολειπόντων τῶν νέων τὴν πατρίδα, ἀμφοτέραι αἱ οἰκογένεια ἐστερήθησαν ἐπὶ πολλὰς γενεὰς τῶν στηριγμάτων αὐτῶν. Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἰς Δέλλα Ρέββια ὑπηρετῶν ὡς ἀξιωματικὸς ἐν τῷ στρατῷ τῆς Νεαπόλεως, τυχὼν ποτὲ ἐν χαρτοπαικτικῷ ἤρισε πρὸς στρατιωτικούς, ὅστινες τὸν ὠνείδισαν, ἀποκαλέσαντες αὐτὸν πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ Κορσικανὸν αἰγαβοσκόν· ἔσυρε τὸ ζῆρος, ἀλλὰ μόνος ὢν ἐναντίον τριῶν, δὲν θὰ διέφευγε τὸν κίνδυνον, ἂν μὴ ἔπαυεν αὐτὸν ξένος τις, παίζων ἐν τῷ αὐτῷ χαρτοπαικτικῷ, ἀναφωνήσας «Καὶ ἐγὼ εἶμαι Κορσικανός!» καὶ δραμῶν εἰς βοήθειάν του. Ὁ ξένος αὐτός ἦτο Βαρρικίνης καὶ δὲν ἐγνώριζε τίς ἦτο ὁ κινδυνεύων συμπολίτης του. Ὅτε δ' ἐγνωρίσθησαν, ἐδεξιώθησαν ἀλλήλους μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης καὶ ὤμοσαν νὰ τηρήσωσιν ἀρρήκτως ἑσφαι τοὺς δεσμούς τῆς φιλίας· διότι μακρὰν τῆς πατρίδος των οἱ Κορσοὶ φιλοῦνται εὐκόλως, ἐν τῇ Κορσικῇ ὅμως συμβαίνει τὸναντίον, ὡς κατεδείχθη καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ. Καθ' ὃν χρόνον διέμενον ἐν Ἰταλίᾳ ὁ Δέλλα Ρέββια καὶ ὁ Βαρρικίνη ἦσαν φίλοι στενωτάτοι, ἀλλ' ἐπανελθόντες εἰς Κορσικὴν σπανιώτατα ἐβλεπον ἀλλήλους, ἂν καὶ ἀμφοτέρω κατόκουν τὸ αὐτὸ χωρίον. Ὅτε δ' ἀπέθανον ἐλέγετο, ὅτι ἀπὸ πέντε ἢ ἑξ ἑτῶν δὲν εἶχον ἡμιλήθη πρὸς ἀλλήλους. Καὶ οἱ υἱοὶ των ἐζῆσαν βουσίως ἐν ἐθιμοταξίᾳ, ὡς λέγουσιν ἐν Κορσικῇ. Τούτων ὁ εἰς, ὁ πατὴρ τοῦ Ὁρσο Γιλφούκιος ἦτο στρατιωτικὸς· ὁ δὲ ἕτερος Γκιούδικε Βαρρικίνη δικηγόρος. Γενόμενοι δ' οἰκογενειάρχαι, καὶ ἐνεκ τῶ ἐπαγγέλματος

των κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων, δὲν ἐτυχέ ποτε νὰ συναντηθῶσι καὶ οὐδέτερος αὐτῶν ἐφρόντιζε νὰ μάθῃ τί γίνεται ὁ ἄλλος.

Ὅμως ἀναγνοῦς ποτε ἐν Βασιτίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1809 ὁ Γκιούδικε ἐν τινὶ ἐφημερίδι, ὅτι ἀνεμνήθη πράσασμον εἰς τὸν λοχαγὸν Γιλφούκιον, εἶπε παρόντων καὶ ἄλλων πολλῶν, ὅτι δὲν τῷ φαίνεται διόλου παράδοξον τοῦτο, ἐπειδὴ ὁ στρατηγός*** ἐπροστάτευε τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δέλλα Ρέββια. Τοῦτο μάθων ὁ Γιλφούκιος ἐν Βιέννῃ εἶπε πρὸς τινὰ συμπολίτην του, ὅτι κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Κορσικὴν θὰ εὖρη τὸν Βαρρικίνην πλουσιώτατον, ἐπειδὴ αὐτός ὠφελεῖται περισσώτερα ἀπὸ τὰς δίκας, τὰς ὁποίας χάνει, παρὰ ἀπὸ ὅσας κερδίζει. Ἀθῆλον ἂν ταῦτα λέγων ὑπηνίστατο, ὅτι ὁ δικηγόρος ἐδουλεύετο τοὺς πελατῆς του, ἢ ἂν ἀπλῶς ἐπανελάμβανε τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο καὶ ὁμολογούμενον, ὅτι οἱ δικηγόροι ὠφελοῦνται πλείονα ἐκ τῶν σθῆρῶν μᾶλλον ὑποθέσεων ἢ ἐκ τῶν δικαίων. Ὅποιαδήποτε ὅμως καὶ ἂν ἦτο ἡ ἐρμηνεία τοῦ σκόμματος, ὁ δικηγόρος Βαρρικίνη ἔλαβε γνῶσιν αὐτοῦ καὶ δὲν τὸ ἐλησμόνησεν. Ἐν ἔτει 1812 ἐπέζητησε νὰ διορισθῇ δῆμαρχος τοῦ δήμου του καὶ ἠλπίζεν ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ, ἀλλ' ὁ στρατηγός*** δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν νομάρχην συνέστησε νὰ διορισθῇ εἰς συγγενῆς τῆς γυναικὸς τοῦ Γιλφούκιου· ὁ νομάρχης ἐξεπλήρωσε προθύμως τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ στρατηγού, καὶ ὁ Βαρρικίνη οὐδαμῶς ἐδίστασε νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἀποτυχίαν του εἰς ἔξδιουργίαν τοῦ Γιλφούκιου. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος, ἐν ἔτει 1814, ὁ ὑπὸ τοῦ στρατηγού προστατευόμενος κατηγγέθη ὡς βοναπαρτικός, καὶ ἀντικατέστησεν αὐτὸν ὁ Βαρρικίνη. Ἐπαύθη ὅμως καὶ αὐτός κατὰ τὴν πρόσκαιρον ἐπάνοδον τοῦ Ναπολέοντος, ἦτοι κατὰ τὴν ἑκατονημέρου περίοδον· ἀλλὰ παρελθόντος τοῦ σάλου ἐκεῖνον, ἀνέλαβε πάλιν ἐν μεγάλῃ πομπῇ τὴν σφραγίδα τῆς δημαρχίας καὶ τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ ἀστὴρ αὐτοῦ ἐλαμψεν εἶπερ ποτε καὶ ἄλλοτε φηενότατος. Ὁ συνταγματάρχης Δέλλα Ρέββια, τεθεὶς εἰς διαθισιμότητα καὶ ἰδιωτεύων ἐν Πετρανέρῃ, ὑφίστατο ἀκταπαύστως τὰ δεινὰ ὑποκρύπτου καταδιώξεως διὰ ποικίλων μηχανορραφῶν· ὅτε μὲν κκταμηνύετο ἐπὶ φθορᾷ ξένης ἰδιοκτησίας καὶ κκτεδικάζετο νὰ ἀποτίσῃ ἀποζημιώσεις διὰ βλάβην, τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν ὁ ἵππος του εἰς τοὺς ἀγροὺς τοῦ κυρίου δημάρχου· ἄλλοτε δ' αὐτός, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐπιδιορθώσεως τοῦ δαπέδου τῆς ἐκκλησίας, διέταξε νὰ σηκώσωσι συντετραμμένην τινὴ ἐπιτύμβιον πλάκα, φέρουσαν τὰ οἰκόσημα τοῦ Δέλλα Ρέββια καὶ καλύπτουσαν τὸν τάφον νεκροῦ τῆς οἰκογενείας ταύτης. Ἄν αἶγες κκτεστρεφον ἀρτιβλάστους φυτείας τοῦ συνταγματάρχου, ὁ δῆμαρχος ἐπροστάτευε τοὺς κυρίους αὐτῶν.

Μετὰ παρέλευσιν δ' ὀλίγου χρόνου καὶ ὁ παντοπώλης, εἰς ὃν ἦσαν ἀνατεθειμένα τὰ καθήκοντα τοῦ ταχυδρομικοῦ ἐπιστάτου ἐν Πετρανέρῃ, καὶ ὁ ἀγροφύλαξ, ἀπόμαχος ἀνάπυρος, ἀμφοτέρω ἀνήκοντες εἰς τὸ κόμμα τοῦ Δέλλα Ρέββια, ἐπαύθησαν καὶ εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν διορίσθησαν ὄπαδοι τοῦ Βαρρικίνη.

Ἀποθανοῦσα ἡ σύζυγος τοῦ συνταγματάρχου παρήγγειλε νὰ τὴν ἐνταφιάσωσιν ἐντὸς μικροῦ δάσους, ὅπερ ζῶσα εἶχε κατὰ προτίμησιν ἐκλέξῃ τόπον ὡς περιπάτου. Ἀλλ' ὁ δῆμαρχος ἐδήλωσε παραχρῆμα, ὅτι θὰ ταφῇ ἐν τῷ δημοτικῷ νεκροταφείῳ, ἐπειδὴ μὴ λαβῶν ἄδειαν πρὸ τοῦτο θὰ παρηνόμει ἂν ἐπέτρεπε τὴν ἐν ἰδιαιτέρῳ χωρῷ ταφὴν. Ἀλλ' ὁ συνταγματάρχης ἐμμανῆς γενόμενος διεκέρυξεν, ὅτι καὶ προτοῦ νὰ ἔλθῃ ἡ ἄδεια θὰ ταφῇ ἡ σύζυγός του ἐν τῷ τόπῳ, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἐκλέξῃ, καὶ διέταξε νὰ σκάψωσιν ἐν τῷ δάσει τὸν λάκκον. Διέταξεν ὅμως καὶ ὁ δῆμαρχος νὰ σκάψωσιν ἄλλον λάκκον ἐν τῷ νεκροταφείῳ, καὶ ἐζήτησε τὴν ἐπικουρίαν τῆς χωροφυλακῆς, ὅπως κατισχύσῃ ὁ νόμος, καθὼς εἶλεγε. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας τὰ δύο κόμματα εὐρέθησαν ἀντιμέτωπα, καὶ μικροῦ ἐδέησε νὰ συμπλακῶσι, μαχομένα περὶ κατοχῆς τοῦ νεκροῦ τῆς κυρίας Δέλλα Ρέββια. Τεσσαράκοντα περὶ τοῦ χωρικοῦ καλῶς ὀπλισμένοι, συνοδεύοντες συγγενεῖς τῆς θανούσης, ἠνάγκασαν τὸν ἐφημέριον, ἐξεληθὼν τῆς ἐκκλησίας, νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὸ δάσος· ἀπ' ἑτέρου δ' ὁ δῆμαρχος μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, τῶν ὄπαδῶν του καὶ τῶν χωροφυλακῶν ἐδραμεν ὅπως τοὺς ἐμποδίσῃ. Ἀλλ' ὅτε παρουσιασθεὶς ἐνώπιον αὐτῶν τοὺς διέταξε νὰ στραφῶσι πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐκεῖνοι τῷ ἀπήντησαν δι' ὀνειδισμῶν καὶ ἀπειλῶν. Οἱ ἐναντίοι τοῦ δημάρχου ἦσαν ὑπέρτεροι κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ ἦτο πρόδηλον ὅτι ἀπόρσιον εἶχον νὰ μὴ ὑποχωρήσωσιν. Ἰδόντες αὐτὸν πολλοὶ ἠτοίμασαν τὰ ὄπλα των, λέγεται δὲ ὅτι καὶ εἰς τῶν ποιμένων τὸν ἐσημάδευσεν· ἀλλ' ὁ συνταγματάρχης, ἀνεσῆκως τὸ ὄπλον τοῦτου εἶπεν· «Νὰ μὴ πυροβολήσῃ κανεὶς, ἂν ἐγὼ δὲν διατάξω.» Ὁ δῆμαρχος «φοβούμενος φυσικὰ τὰ ἀνακατώματα,» ὡς ὁ κωμωδούμενος Πανούργος πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συμπλοκῆς ἀπῆλθε μετὰ τῶν ἀκολουθούντων αὐτόν· τότε δ' ἡ ἐπικηδείας συνοδία προεχώρησεν ἐπίτηδες διὰ τῆς μακροτέρας ὁδοῦ, ὅπως διέβη πρὸ τοῦ δημαρχείου. Καθ' ὃδὸν μωρός τις παρακολούθησας τὴν κηδείαν ἐκινε κλάδον νὰ κραυγᾶσῃ, Ζήτω ὁ αὐτοκράτωρ! Δύο ἢ τρεῖς ἐπανέλαβον τὴν ἐπευσθημίαν ταύτην καὶ οἱ ρεββιανικοὶ ἐν ἐξᾶψει διατελοῦντες ἠθέλησαν νὰ σκοτώσωσιν ἕνα βουνὸν τοῦ δημάρχου, εὐρεθέντα κατὰ τύχην εἰς τὸν δρόμον των. Ἀλλὰ προλαβὼν εὐτυχῶς ὁ συνταγματάρχης ἀπέτρεψεν αὐτοὺς.

Περὶ τῶν γενομένων συνετάχθη, ὡς εἰκός, ἐπι-

σημος εκθεσις, και ὁ δήμαρχος ὑπέβαλεν εἰς τὴν νομαρχίαν ἀναφοράν, ἐν ἣ δια λέξεως ὅσω τῶ ἦτο δυνατόν ἀνθηροτάτης περιέγραφε τὴν καταπάτησιν τῶν τε θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων νόμων, τὴν παραγνώρισιν καὶ ἐξύβρισιν τοῦ ἀξιώματος τοῦ τε ἀναφερόντος δημάρχου καὶ τοῦ ἐφημερίου, καὶ τὴν στασιαστικὴν ἀπόπειραν τοῦ συνταγματάρχου Δέλλα Ρέββια, ὁ ὁποῖος ἠγούμενος ἐνώσεως βουοναπαρτικῶν συνωμοτῶν ἠθέλησε νὰ μεταβάλλῃ τὴν νόμιμον τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου τάξιν καὶ πρὸς διέγερσιν ἐμφυλίου πολέμου ὥπλισε τοὺς πολίτας κατ' ἀλλήλων, ἤτοι ἐνήργησε πράξεις προνοουμένας καὶ τιμωρουμένας ὑπὸ τῶν ἀρθρῶν 86 καὶ 91 τοῦ ποινικοῦ νόμου.

Τὸ ὑπερβολικὸν τῆς κατηγορίας ἐματαιώσε τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς. Ὁ συνταγματάρχης ἔγραψε πρὸς τὸν νομάρχην καὶ τὸν εἰσαγγελέα, ἐκθέσας τὰ γενόμενα εἰς συγγενῆς τῆς γυναικὸς τοῦ ἦτο συμπένθερος ἐνὸς τῶν βουλευτῶν τῆς νήσου, ἄλλος δὲ τις ἐξ ἀδελφῶν τοῦ προέδρου τῶν πρωτοδικῶν. Διὰ τῆς προστασίας δ' αὐτῶν ἡ περὶ συνωμοσίας κατηγορία διεσκεδάσθη, ἡ σύζυγος τοῦ συνταγματάρχου ἔμεινεν ἀσάλευτος ἐν τῷ δάσει καὶ μόνος ὁ μωρὸς ἐκεῖνος κατεδικάσθη εἰς δεκαπενθήμερον φυλάκισιν.

Ὁ δικηγόρος Βαρρικίνη, δυσαρεστήθεις ἐκ τῆς τοιαύτης ἐκθέσεως τῆς ὑποθέσεως, μετέβαλε τὸ στρατηγικὸν τῆς ἐπιθέσεως σχέδιον. Ἀνασκαλεύσας καὶ εὐρῶν παλαιὸν τι ἔγγραφο, ἐπεχείρησε διὰ τούτου νὰ ἐγείρῃ ἀξιώσεις περὶ κατοχῆς καὶ κυριότητος τοῦ ὕδατος, τοῦ κινουόντος τὴν μηχανὴν μύλου τινὸς τοῦ συνταγματάρχου. Ἐκίνησε δὲ δίκην, παραταθείσαν ἐπὶ μακρόν. Μετὰ παρέλευσιν ἔτους ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς, τὸ δικαστήριον ἐμελλε νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ὑπὲρ τοῦ συνταγματάρχου, ὅτε ὁ κ. Βαρρικίνη κατέθεσε παρὰ τῷ εἰσαγγελεῖ ἐπιστολὴν, φέρουσαν τὴν ὑπογραφήν Ἀγοστίνης τινός, διαβοήτου φυγοδίκου, ἀπειλοῦσαν δι' ἐμπρημοῦ καὶ θανάτου τὸν δήμαρχον αὐτόν, ἂν μὴ παραιτηθῇ τῶν ἀξιώσεών του. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ προστασία τῶν ληστῶν καὶ φυγοδίκων εἶναι λίαν ἐπιζήτητος ἐν Κορσικῇ, καὶ ὅτι συχνάκις οὗτοι πρὸς χάριν τῶν φίλων του ἐπεμβαίνουν εἰς τὰς ἰδιωτικὰς των διενέξεις. Ὁ δήμαρχος ἐζήτησε νὰ ὠφελῆθῃ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὅτε ἄλλο γεγονός περιέπλεξε πλείοτερον τὴν ὑπόθεσιν. Ὁ φυγοδίκος Ἀγοστίνης ἔγραψε πρὸς τὸν εἰσαγγελέα, παραπονούμενος ὅτι ἐπλαστογράφησαν τὴν ὑπογραφήν του καὶ ἐδυσφήμησαν τὸν χαρακτῆρά του, παραστήσαντες αὐτόν ὡς ἄνδρα κατηλευόμενον τὴν δυνάμιν του ἐν τῷ τόπῳ. «Ἄν ἀνακαλύψω τὸν πλαστογράφο, ἔλεγε περαίνων τὴν ἐπιστολὴν του, θὰ τὸν τιμωρῶσω παραδειγματικῶς.»

Ἦτο ἔρα πρόδηλον ὅτι τὴν ἀπειλητικὴν ἐ-

πιστολὴν πρὸς τὸν δήμαρχον δὲν εἶχε γράψῃ ὁ Ἀγοστίνης· οἱ Δέλλα Ρέββια κατηγοροῦν τοὺς Βαρρικίνη ὡς πλαστογράφησαν τὴν ἐπιστολὴν, καὶ τὰνάπαλιν οἱ Βαρρικίνη τοὺς Δέλλα Ρέββια. Ἐκατέρωθεν ἤκουσε ὀνειδισμοὺς καὶ ὕβρεις, ἡ δὲ δικαιοσύνη δὲν εἴξευρε πού νὰ εὔρη τὸν ἐνοχον.

Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε ἐδαλοφονήθη ὁ συνταγματάρχης Γιλφούκιος. Τὸ γεγονός, ὡς ἐκ τῶν δικαστικῶν ἀνακρίσεων προκύπτει, ἔχει ὡς ἐξῆς· Τῇ 2 Αὐγούστου 181., ὅτε ἤδη συνεσκόταζε, γυνὴ τις ὀνόματι Μαγδαληνὴ Πιέτρη φέρουσα σίτον εἰς Πετρανέραν, ἤκουσε πολὺ πηλοῦ δὺο πυροβολισμοὺς, βίβθέντας, ὡς ὑπέθεσεν, ἐν τινι κοίτῃ ὅδῳ, ἀγούσῃ εἰς τὸ χωρίον, ἀπεχούσῃ δὲ περὶ τὰ ἑκατὸν πενήκοντα βήματα τοῦ τόπου, ἐνθα εὐρίσκειτο. Σχεδὸν δὲ ταυτοχρόνως εἶδεν ἕνα ἄνδρα, ὅστις κύπτων ἔτρεχε πρὸς τὸ χωρίον δι' ἀτραποῦ τινος ἐν μέσῳ τῶν ἀμπελώνων. Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, σταθεὶς πρὸς στιγμὴν, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω· ἀλλ' ἐνεκα τῆς ἀποστάσεως ἡ Πιέτρη δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ, ἀφ' οὗ μάλιστα εἶχεν εἰς τὸ στόμα φύλλον ἀμπέλου, ἀποκρύπτον σχεδὸν ὅλον τὸ πρόσωπόν του. Ἐνευσε διὰ τῆς χειρὸς πρὸς ἕνα σύντροφόν του, τὸν ὁποῖον ὁμως ἡ μάρτυς δὲν εἶδε, καὶ ἔπειτα ἐγένετο ἄφαντος ἐντὸς τῶν ἀμπελώνων.

Ἡ Πιέτρη, ἀποθέσασα τὸ φορτίον τῆς, ἀνῆλθε δρομαίᾳ εἰς τὴν ἀτραπὸν καὶ εὐρε τὸν συνταγματάρχην Δέλλα Ρέββια κολυμβῶντα εἰς τὸ αἶμά του, ἔχοντα δύο τραύματα πυροβόλου, ἀλλ' ἀναπνέοντα ἀκόμη. Πλησίον αὐτοῦ ἐκεῖτο τὸ τουφεκίον του γεμισμένον καὶ μὲ σηκωμένην τὴν σφύραν, ὡς ἂν ἠθέλησε νὰ ἀμυνθῇ κατὰ τινος προσβαλόντος αὐτόν κατὰ μέτωπον, καθ' ὃν χρόνον ἄλλος τὸν ἐκτύπησεν ὀπισθεν. Πνέων τὰ λοιπὰ ἐπάλασε κατὰ τοῦ θανάτου, ἀλλ' οὐδὲ λέξιν ἠδύνατο νὰ προφέρῃ, ὅπερ ὡς παρετήρησαν κατόπιν οἱ ἰατροί, προήρχετο ἐκ τῆς φύσεως τῶν τραυμάτων, ἐπειδὴ αἱ δύο σφαῖραι εἶχον διαπεράσῃ τὸν πνεύμονα. Τὸ αἶμα ἀπέπνιγε τὸν συνταγματάρχην· ἔρρε δὲ βραδέως καὶ ἐφαίνετο ὡς βρῦον κόκκινον. Ματαίως ἡ Πιέτρη ἀνασηκώσασα αὐτόν τὸν ἠρώτα· ἔβλεπεν ὅτι ἐκεῖνος ἠθέλε μὲν, ἀλλ' ἠδύναται νὰ λαλήσῃ εὐκρινῶς. Παρατηρήσασα δὲ ὅτι προσεπάθει νὰ φέρῃ τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιόν του, ἐξήγαγεν αὐτὴν παρευθὺς ἐκ τούτου μικροῦ σημειωματαρίου, ὅπερ καὶ ἐπαρουσίασεν εἰς αὐτόν ἀνοιχτόν. Ὁ τραυματίας λαβὼν τὸ μολυβδοκόνδυλον τοῦ σημειωματαρίου προσεπάθησε νὰ γράψῃ· καὶ πράγματι ἡ μάρτυς εἶδεν αὐτόν χαράσσοντα μετὰ κόπου πολλὰ γράμματα, ἀλλ' ἀγράμματος οὕσα ἠγγόνει τίνα ἔνοιαν εἶχον ταῦτα. Ἐξασθενήσας ἐκ τῶν ἀγῶνων, τοὺς ὁποίους κατέβαλε πρὸς τούτο, ὁ συν-

ταγματάρχης ἐνεχείρισε τὸ σημειωματαρίον εἰς τὴν Πιέτρη, ἔβλησεν ἰσχυρῶς τὴν χεῖρά της, καὶ ἐκύτταξεν αὐτὴν μὲ βλέμμα παράξενον, ὡσεὶ ἠθέλε νὰ εἴπῃ, καθ' ἃ αὐταῖς λέξεσι κατέθεσεν ἡ μάρτυς· «Εἶναι σπουδαῖον· εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ φονιά!»

Ἡ Πιέτρη ἀνερχομένη εἰς τὸ χωρίον, συνήτησε καθ' ὅδον τὸν κύριον δήμαρχον Βαρρικίνη μετὰ τοῦ υἱοῦ του Βικεντέλλο. Εἶχε νυκτώσῃ πλέον τότε. Ἡ χωρικὴ διηγήθη ὅλα ὅσα εἶδε, ὁ δὲ δήμαρχος λαβὼν τὸ σημειωματαρίον ἐδραμεν εἰς τὸ δημαρχεῖον διὰ νὰ περιβληθῇ τὴν ταινίαν, τὸ διακριτικὸν τοῦ ἀξιώματός του ἐμβλημα, καὶ νὰ καλέσῃ τὸν γραμματέα τῆς δημαρχίας καὶ τὴν χωροφυλακὴν. Ἡ Μαγδαληνὴ Πιέτρη, μείνας μόνη μετὰ τοῦ νέου Βικεντέλλο, προέτεινε εἰς αὐτόν νὰ δράμωσιν, ὅπως παράσχωσι βοήθειαν εἰς τὸν συνταγματάρχην, ἂν τυχὸν ἐξῆ ἀκόμη· ἀλλ' ὁ Βικεντέλλος ἀπεκρίθη, ὅτι ἂν τὸν ἔβλεπον πλησίον τοῦ θανασίμου ἐχθροῦ τῆς οἰκογενείας του θὰ ἀπέδιδον βεβαίως εἰς αὐτόν τὸν φόνον. Μετ' ὀλίγον ἦλθεν ὁ δήμαρχος καὶ εὐρῶν τὸν συνταγματάρχην νεκρόν, διέταξε νὰ μετακομίσωσιν ἐκεῖθεν τὸ πτώμα του καὶ συνέταξεν ἐκθεσιν περὶ τῶν γενομένων.

[Ἔπεται συνέχεια.]

ΟΙ ΦΡΑΓΚΟΙ ΕΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΩ

ΥΠΟ Η. F. Tozer.

[Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον φύλλον.]

Τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουίνου, τῷ 1266, Κάρολος ὁ Ἀνδραγαυὸς ἐκέρδησεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὰ βασιλεία τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας. Τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ὁ Γουλιέλμος, αἰσθανόμενος τὴν ἀνάγκην τῆς ὑποστηρίξεως μεγάλης τινὸς δυνάμεως ἰσχυροῦσης νάντιστῆ κατὰ τῆς ταχέως ἀξούσης δυνάμεως τῶν Παλαιολόγων, ἐμνήστευσε τὴν θυγατέρα του Ἰσαβέλλαν, ἧτις ἦτο καὶ κληρονόμος αὐτοῦ, στερουμένου υἱοῦ, μετὰ τοῦ Φιλίππου, τοῦ δευτεροτάκου υἱοῦ τοῦ Καρόλου. Ὁμοίως δὲ ἠδυνήθη νὰ βοηθήσῃ ὑλικῶς τὸν νέον αὐτοῦ σύμμαχον κατὰ τοῦ νεαροῦ Κορραδίνου, ὅστις νῦν παρουσιάζετο ὡς ἀντίπαλός του, διατρέχων τὴν Ἰταλίαν μετὰ σίφρους ἵπποτων, συνέτεινε δ' οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐν Γαλλικῷ κόσμῳ νίκην. Ἀνταποδίδων δ' αὐτῷ ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως ταύτην τὴν βοήθειαν, ἐχορήγησεν αὐτῷ δυνάμιν ἐπικουρικῷ στρατοῦ κατὰστῆσαντος αὐτῷ δυνάτην τὴν κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ αυτοκράτορος ἀντίστασιν. Ἄλλ' εἰ καὶ ἀπεκτίθη οὕτως ἡ βοήθεια ἰσχυροῦ ἡγεμόνος, ἡ ἡγεμονία τῆς Ἀχαΐας περιεπλάκη τὰ νῦν εἰς τὴν μεταξύ τοῦ οἴκου τῶν

Ἀνδραγαυῶν καὶ τῆς Ἀραγῶνος ἔριν αἱ δ' ἀπαιτήσεις τῶν Ἀνδραγαυῶν ἠξήθησαν τὸ ἐξῆς διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Βαλδουίνου Β', τοῦ τελευταίου Λατίνου αυτοκράτορος τοῦ Βυζαντινοῦ, εἰς τὸν Κάρολον γενομένης παραχωρήσεως τῶν δικαιομάτων αὐτοῦ ὡς ἐπικυριάρχου τοῦ Μωρέως. Ἡ εἰς Ἰταλίαν στρατεία ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον μέγα συμβάν τοῦ βίου τοῦ Γουλιέλμου, εἰ καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐπῆλθε μετὰ δέκα μόλις ἔτη (1278 μ. Χ.). Ἐτάφη δὲ παρὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὸν ἀδελφόν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀγίου Ἰακώβου τῆς Ἀνδραβίδας. Μετ' αὐτοῦ δ' ἐξέλιπεν ἡ σειρά τῶν ἀρρένων γόνων τοῦ οἴκου τῶν Βιλλαρδουίνων, καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι σὺν αὐτῷ τελευταῖ ἡ πρώτη περίοδος τῆς ἱστορίας τῆς ἡγεμονίας τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Γοδοφρέδος Βιλλαρδουῖνος καὶ οἱ δύο αὐτοῦ υἱοί, καίπερ στερούμενοι ἀρχῶν καὶ ὄντες βίαιοι, ἠδύνατο νὰ εἶνε μεγάλοι ἄνδρες ἐν οἰαδήποτε ἐποχῇ, ἐνεκα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς πονηρίας καὶ πολιτικῆς περισκέψεως μετὰ τῆς τύχης καὶ τοῦ σθένους ἐν τῇ δράσει τοῦ παρατηρουμένου ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτῶν. Ἄλλ' ἡ ἐπομένη περίοδος εἶνε ἐποχὴ ἀσημοτέρων προσώπων καὶ ἀνισχυροτέρας διοικήσεως, αἱ δὲ δυνάμεις αἱ ἐπιδρῶσαι ἐπὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς εἶνε κατὰ μέγα μέρος ξέναι τῆς χώρας.

Ἡμίσειαν περίπου ἑκατονταετηρίδα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουίνου ἡ ἐπικυριαρχία τῆς ἡγεμονίας ἔμεινεν ἐν ταῖς χερσὶ τῶν θηλέων ἀπογόνων αὐτοῦ, εἰ καὶ οὗτοι ὑπεχρεοῦντο εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῶν Ἀνδραγαυῶν ἡγεμόνων ὡς ἐπικυριάρχων, ἀπὸ καιροῦ δ' εἰς καιρὸν ἡ διοίκησις ἐνηργεῖτο διὰ τῶν ἀντιπροσώπων οὓς οἱ ἡγεμόνες οὗτοι διετήρουν ἐν τῇ χώρᾳ. Φίλιππος, ὁ πρῶτος συζυγὸς τῆς Ἰσαβέλλας Βιλλαρδουίνου, ἀπέθανε προῶτως μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ χήρα αὐτοῦ συνεζεύχθη μετὰ Βέλγου εὐπατρίδου, Φλωρεντίου τοῦ Ἀνονίου, ὃν ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως περιέβαλεν ἐπειτα ἡγεμονικὴν ἰσχύν. Ὁ Φλωρεντίος φαίνεται ὑπάρξας δραστήριος ἄμα καὶ εὐθύς ἡγεμῶν, τὰ δ' ὀκτὼ ἔτη καθ' ἃ ἐκυβέρνησεν ἐν Πελοποννήσῳ (1289—1297) ὑπῆρξαν ἐποχὴ εὐημερίας. Κατανοήσας ὅτι ἡ χώρα εἶχεν ἀνάγκην εἰρήνης, ὑπέγραψε συνθήκην μετὰ τοῦ αυτοκράτορος τοῦ Βυζαντινοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Β'. Οὕτω δὲ ἠδυνήθη νὰ περιστείλῃ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν στρατιωτικῶν σιτηῶν καὶ νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς ἐσωτερικὰς μεταρρυθμίσεις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἐν ἣ ἐπεκράτει ἡ βία καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος. Ἡ δὲ λύπη ἡ προξενηθεῖσα ὑπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἠξήθη ὡς ἐκ τῆς διοικήσεως τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, Φιλίππου τοῦ Σαβαυδοῦ, τοῦ τρίτου συζύγου τῆς Ἰσαβέλλας Βιλλαρδουίνου. Ὁ ἡγεμῶν οὗτος ἐσχόλασεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς περὶ τὴν συσσώρευσιν χρημάτων πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄφελος, ἐπὶ τούτῳ δὲ τῷ

σκοπῶ ἐπέβαλε τέλος εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Σλάβους ὄρεινους τῆς βορείας Ἀρκαδίας, ὅτινες ἦσαν δι' ἐγγράφων ἀπηλλαγμένοι τοιούτων εἰσφορῶν. Διὸ ἐπανεστῆσαν, καλέσαντες δ' εἰς βοήθειαν τὰς ἐν Μιστρᾷ βυζαντιακὰς ἀρχάς, κατῴρωσαν νὰ καταστρέψωσι δύο τῶν φραγκικῶν φρουρίων. Καὶ ἡ μὲν ἀποστασία αὐτῶν κτεστῆλη πρὸς ὄραν, ἀλλ' οὐχ ἦν τὸ μέρος τοῦτο τῶν κατοίκων ἀπέξενώθη διαρκῶς καὶ συνέτεινεν εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐκδιώξιν τῶν κυρίων αὐτῶν. Τῷ δὲ 1304 Φίλιππος ὁ Σαβαυδὸς καὶ ἡ Ἰσαβέλλα ἐγκατέλιπον τὴν χώραν, Φίλιππος δὲ ὁ Ταραντίνος, λαβὼν τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Μωρέως παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Καρόλου τοῦ Β', βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, ἔλαβε μὲν αὐτὸς τὸν τίτλον τοῦ ἡγεμόνος, ἀλλ' ἀνεγνώρισε τὰς ἀξιώσεις τῆς Ματθίλδης, θυγατρὸς τῆς Ἰσαβέλλας καὶ τοῦ Φλωρεντίου, διορίσας τὸν σύζυγον αὐτῆς, Γουίδωνα Β', τὸν κύριον τῶν Ἀθηνῶν, τοποτηρητὴν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ κακοτυχία ἧς πείραν ἔλαβεν ἡ ἐπαρχία ἀπολέσασα τὸν Φλωρεντιὸν ἐπανελήφθη διὰ τοῦ προώρου θανάτου τοῦ Γουίδωνος, οὗ ἡ διοίκησις ὑπῆρξεν ἐπ' ἰσῆς εὐεργετική. Μετὰ τινα δὲ χρόνον, τῷ 1313, ἡ Ματθίλδη συνεζεύχθη μετὰ Λουδοβίκου τοῦ Βουργουνδίου, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἀπέθανεν, ὡς λέγεται ἐκ φαρμάκου, τῷ 1316, βραχὺ μετὰ τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀφίξιν του. Ἡ δὲ ἱστορία τῆς ἐκλείψεως τοῦ κλάδου τούτου τῶν Βιλλαρδουίνων εἶνε τραγικὴ καὶ ἐμφαίνει τὴν ἀκαθικτον φιλοδοξίαν τοῦ οἴκου τῶν Ἀνδρηγαυῶν. Ῥοβέρτος, ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως, καὶ Φίλιππος ὁ Ταραντίνος, ἀποφασίσαντες νὰ ἐξασφαλίσωσιν εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Μωρέως, ἐγνώσαν νὰ ὑποχρεώσωσι τὴν Ματθίλδην ὅπως λάβῃ νῦν ὡς σύζυγον τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν Ἰωάννην κόμητα τῆς Γρυίνιας ἀρνούμενης δ' αὐτῆς νὰ συναίνεσθ, ἐτέλεσαν τὸν γάμον καὶ παρὰ τὴν θέλησιν αὐτῆς καὶ ἔπειτα ἐνέκλεισαν αὐτὴν εἰς τὸ ἐν Νεαπόλει φώμορρον φρούριον Castel dell' uovo, ἐν ᾧ ἀπέθανε περὶ τὸ 1324.

Τὸ ἀνίσχυρον τῆς διοικήσεως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ πολλῶ μᾶλλον ἡ σύγχυσις ἡ ἐπακολουθήσασα εἰς τὰς ἀξιώσεις τὰς προκληθείσας μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ματθίλδης, ἠνάγκασαν τοὺς βαρῶνας τοῦ Μωρέως νὰ ἐπιζητήσωσι τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν καὶ νὰ παρασκευασθῶσιν εἰς ἄμυναν. Μετὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον γίνεσθαι λόγος περὶ ἐνὸς ἢ δύο ἡγεμόνων, οἷος Ῥοβέρτος ὁ Ταραντίνος (1346 μ. Χ.) καὶ ἡ χήρα αὐτοῦ Μαρία ἡ Βουργουνίς (1364 μ. Χ.), ἀνεγνωρισμένων ὑπ' ἀπάσης τῆς ἡγεμονίας ἀλλ' ἡ ἰσχύς αὐτῶν ἦτο περιορισμένη ἐντὸς ἡρίων στενῶν, τὸ δ' ἔργον τῆς διοικήσεως ἀπέβη ἐξαιρετικῶς δυσχερές. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τὸ ἀντίπαλον ἑλληνικὸν κράτος τοῦ Βυζαντίου, αἰσθα-

νόμενον τὴν ἀνάγκην ἐνόητος, ἐποίησε βαθμιαίας, ἀλλὰ σταθερὰς, προόδους. Ἦδη ἡγεμονεύοντος τοῦ Γουλιέλμου Βιλλαρδουίνου, κατὰ τὴν ἐκστρατεῖαν τὴν ἐπακολουθήσασαν εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς Μονεμβασίας καὶ τοῦ Μιστρᾶ, οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὰ Καλάβρυτα, ἔδραν μίαν τῶν πρώτων βαρωνιῶν, ἐν τοῖς βορείοις μέρεσι τῆς χερσονήσου, καὶ διετήρησαν διηλεκτικῶς τὴν θέσιν ταύτην. Εἶνε δὲ παράδοξον, ὅτι ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες οὕτω κατέλαβον σκοπιᾶν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἐχθρικής χώρας, οἱ Φράγκοι κατεῖχον συγχρόνως τὴν πόλιν Λακεδαιμονίαν, καίπερ ἀπέχουσαν ὀλίγα μόνον στάδια ἀπὸ τοῦ Μιστρᾶ καὶ ἀποχωριζομένην διὰ μακρᾶς ἐκτάσεως τραχείας γῆς ἀπὸ τοῦ Νικηίου, τοῦ πλησιεστάτου μέρους ἀπ' οὗ ἠδύνατο ἡ πόλις νὰ λάβῃ βοήθειαν. Ἀλλὰ τὸ φρούριον τοῦτο δὲν ἔμεινε μακρὸν χρόνον εἰς τὰς χεῖράς των· τέλος δὲ τῷ 1320 οἱ Ἕλληνες ἐγένοντο κύριοι τῶν ὄχυρῶν θέσεων τῆς Κερυταινίας καὶ τῆς Ἀκόθης. Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ χρόνου ἡ περιοχὴ τῆς ἡγεμονίας περιορίσθη εἰς τὴν Μεσσηνίαν, τὴν Ἠλίαν καὶ τὴν βορείαν ἀκτὴν τῆς χερσονήσου· τὴν δὲ Ἀρκαδίαν ἀπέβλασαν ὀλοτελῶς, οἱ δὲ Φράγκοι ἐνοικοῖ τῆς χώρας ταύτης μετέστησαν πολυπληθεῖς εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν. Ἡ δὲ παρὰ τῶν Καταλωνίων ἐν τῇ παρὰ τὸν Κηρισὸν μάχῃ τῷ 1311 καταστροφὴ πλείστων τῶν ἰπποτῶν τῆς Ἀχαΐας, συμβᾶσθαι βραχὺ πρὸ τῆς περιόδου ταύτης, παρέχει περαιτέρω ἀπόδειξιν τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τῶν χρόνων τοῦ Μανουὴλ Καντακουζηνοῦ (1349 μ. Χ.) ἡ βυζαντιακὴ ἐπαρχία ἐν τῷ Μωρέῳ εἶχεν ἀρίστην σημασίαν ὅπως ἀποτελέσθαι ἴδιον δεσποτάτον, καταστάτα κληρονομία τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ αυτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος ἡ διοίκησις τοῦ φραγκικοῦ Μωρέως εὕρισκετο πράγματι ἐν ταῖς χερσὶ δυνάμεως, ἧς ἡ ἱστορία ἐγένετο γνωστὴ διὰ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Καρόλου Χόπφ. Ἦτο δὲ αὕτη ἡ ναβαρρική ἐταιρεία, στίφος τυχοδιωκτῶν ἀνάλογον πρὸς τὴν μεγάλην καταλωνιακὴν ἐταιρείαν· ἰδρῦθη δ' αὕτη ἐν Ναβάρρῃ τῷ 1380 ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου de Baux, ἀνεψιοῦ Φιλίππου Β' τοῦ Ταραντίνου, ὅστις κατὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἤξισεν ὅτι ἐκληρονόμησε παρ' αὐτοῦ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀχαΐας καὶ προσέθετο νὰ καταλάβῃ τὴν χώραν διὰ τῆς βοηθείας τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος μισθοφόρων. Ἐπ' ὀνόματι δ' αὐτοῦ οὗτοι πρῶτον μὲν κατέλαβον τὴν Κέρκυραν, ἔπειτα δ' ἐπέδραμον κατὰ τῆς Ἀττικῆς καὶ κατέλαβον τὰς Ἀθήνας, τότε κτεχομένης ὑπὸ τῶν Καταλωνίων. Ἐκδιωχθέντες δὲ πάλιν ἀπὸ τούτων τῶν χωρῶν, ἀρχομένου τοῦ 1381 ἐπελάβοντο τῆς κατακτήσεως τοῦ Μωρέως, καταλαβόντες δὲ τὴν Βοστίταν κα-

τέσχον ἐπισήμως τὴν χώραν ἐπ' ὀνόματι τοῦ μισθωτοῦ αὐτῶν· εἶτα δ' ἐπλευσαν πρὸς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν καὶ ἐγκαθιδρύθησαν ἐν Ναβαρρῇ. Ἐξ αὐτῶν δ' ἔλαβε τὸ ὄνομα ὁ τόπος οὗτος (Chateaux Navarres) καὶ οὐχί, ὡς ἐνομίζετο πρότερον, ἐκ τῶν Ἀβάρων. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγένοντο κύριοι καὶ τῆς Καλαμάτας. Ἡ δὲ ἐξάρτησις αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Ἰακώβου de Baux ἀπέβη μετ' οὐ πολὺ ὀνομαστικὴ· ὅτε δὲ τὸ ὑπόλοιπον τῆς χερσονήσου ὑπετάγη εἰς αὐτοὺς, τῷ 1386, ἡ ἐταιρεία ἀνεκέρυζε τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς Πέτρον τοῦ San Superan τοποτηρητὴν τῆς ἡγεμονίας, οὗτος δ' ἀπέβη ὄντως ὁ πραγματικὸς κυβερνήτης τῆς χώρας καὶ μετὰ δέκα ἔτη ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως ὡς κληρονομικὸς ἡγεμὼν. Ὡς εἰκὸς δὲ, ἀρχηγὸς τυχοδιωκτῶν οἷος ὁ Πέτρος, ἔσχεν ἐλαχίστην ἀνασκοπὴν ὡς πρὸς τὰ μέσα δι' ἧν ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ πρὸ τοῦ χρόνου τούτου δ' εὕρισκομεν αὐτὸν μεταβαίνοντα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σουλτάνου Βαγιαζήτου, ἀναμφιβόλως ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ βοήθειαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Πελοποννήσου. Ἡ δὲ βοήθεια αὕτη ἔφθασεν ὑπὸ τύπον δυσάρεστον, καθότι τῷ 1397 ὁ στρατηγὸς τοῦ Βαγιαζήτου Ἐβρενόςθεης ἐπέδραμε κατὰ τοῦ Μωρέως καὶ ἐδήλωσε τὴν χώραν, καταστήσας ὑποφόρους τὸν τε δεσπότην τοῦ Μωρέως Θεόδωρον καὶ αὐτὸν τὸν Πέτρον. Ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ ζυγοῦ ἀπηλλάγησαν διὰ τῆς ἀκμῆς τοῦ Τιμούρ, τῆς ἐπακολουθήσασθαι εἰς τὴν παρὰ τὴν Ἀγαυραν μάχην καὶ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Βαγιαζήτου τῷ 1402.

Θανόντος δὲ τοῦ Πέτρου τῷ 1402 ἡ κυριαρχία τῶν Ναβαρρῶν ἐπερατώθη οὕτω δὲ ἀρχομένου τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἐξέλιπε πᾶσα ἐνόησις παρὰ τοῖς Φράγκοις κατακτηταῖς τῆς Πελοποννήσου. Τὸ μὲν Ἄργος καὶ τὸ Ναύπλιον εἶχον πωληθῆ εἰς τὴν Βενετίαν τῷ 1388 ὑπὸ τοῦ τελευταίου κληρονόμου τοῦ οἴκου τῶν Βρυσενίων, ὅστινες ἐκληρονόμησαν τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῶν Δελαρῶν· ἡ Κόρινθος προσηρτήθη τῷ 1404 εἰς τὸ βυζαντινὸν δεσποτάτον τῆς Πελοποννήσου· αἱ δὲ Πάτραι μετὰ τῆς λατινικῆς αὐτῶν ἀρχιεπισκοπῆς περιήλθον εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Πάπα. Ἡ δὲ ὑπόλοιπος χώρα ἐγένετο προσωρινῶς κτῆμα τοῦ γενουνησιοῦ οἴκου τῶν Ζαχαριῶν, ὅστις πρὸ διακοσίων ἐτῶν εἶχεν ἐγκαταστῆ ἐν Χίῳ, Σάμῳ καὶ ἄλλαις τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, καὶ ἐκταθεῖς πρὸς διαφόρους διευθύνσεις, εἶχεν ἀποθῆ τέλος ἡ κυριότης δυνάμεις ἐν τῷ Μωρέῳ καὶ ἐκυριάρχει τοῦ ἡλικικοῦ πεδίου, τῆς ἀρχαίας βαρωνίας τῆς Χαλανδρίτσας ἐν Ἀχαΐᾳ καὶ μέρους τῆς Μεσσηνίας. Μετὰ δὲ τῶν μεταβολῶν τούτων τῶν ἀρχόντων συμμετεβλήθησαν καὶ οἱ Φράγκοι κάτοικοι τῆς

χώρας. Κατάλογος τῶν τιμαρίων τοῦ Μωρέως, συνταχθεὶς περὶ τὸ 1391 καὶ σωζόμενος μέχρι τοῦ νῦν, δεικνύει ὅτι οὐδὲ ἐν τῶν παλαιῶν τιμαριωτικῶν ὀνομάτων ἀρχόντων τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος διεσώζετο κατὰ τούτους τοὺς χρόνους. Τὸ τέλος τοῦ ἀσθενοῦς τούτου κράτους, ἡ σκιά τῆς ἄλλοτε λαμπρᾶς ἡγεμονίας, δύναται νὰ περιγραφῆ ὡς θάνατος ἀνώδυνος. Τῷ 1427 ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, ὁ μέλλων αυτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ὁ ἥρωικῶς θανὼν ἐν τῇ μοιραίᾳ πολιορκίᾳ τῆς πόλεως ταύτης, κατακτῆσας τὸ ὑπόλοιπον τῆς Ἠλίδος, ἐπεφάνη πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Γλαρέντζας, ὅστις τότε κατεῖχετο ὑπὸ τοῦ Καρόλου Τόκκου, κόμιστος τῆς Κεφαλληνίας, εἰς ὃν εἶχε πωληθῆ ὑπὸ τινος Γενουνησιοῦ τυχοδιώκτου, καλουμένου Ὀλιβερίου Φράγκου, ἐξαναγκάσαντος τὸν Κεντουρίωνα Ζαχαριῶν νὰ παραχωρήσῃ αὐτὸν τῷ 1418. Ὁ κόμισ, ἐνόων ὅτι ἀδυνατεῖ νάντιστῆ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀπεδέξατο τὰς προτάσεις τοῦ Κωνσταντίνου ὑποδείξαντος αὐτῷ πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ πολέμου τὴν διὰ κηδεστίας ἐνωσιν, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ εἰς γάμον τὴν ἀνεψίαν αὐτοῦ, τὴν ὠραίαν Μαγδαληνὴν Τόκκου, λαβούσαν ὡς προῖκα τὴν Γλαρέντζαν καὶ τὰς λοιπὰς αὐτοῦ κτήσεις ἐν Ἑλλάδι. Ὁ δεσπότης κατέλαβε τὴν χώραν ταύτην καὶ τὸ γειτονικὸν φρούριον τοῦ Χλεμουτζίου ὅπερ ἐγκατέστησεν ὡς ἔδραν αὐτοῦ, καὶ ἔπειτα ἐπελήφθη τῆς ἐκπολιορκήσεως τῶν Πατρῶν, ὧν ἐγένετο κύριος τῷ 1429. Στρατοπεδεύων πρὸ ταύτης τῆς πόλεως ἐτέλεσε τοὺς γάμους αὐτοῦ μετὰ τῆς Μαγδαληνῆς, ἧτις ἔκτοτε ἔλαβε τὸ ὄνομα Θεοδώρα. Ἐν δὲ τῷ μεταξύ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Θωμᾶς κατέλαβε τὴν Χαλανδρίτζαν καὶ ἐστενοχώρησε τὸν Κεντουρίωνα Ζαχαριῶν ἐναυθα οὕτως, ὥστε καὶ οὗτος συνήνεσε νὰ παραχωρήσῃ αὐτῷ τὰς χώρας του ὡς προῖκα τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Αἰκατερίνης. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία τῶν φραγκικῶν ἐν Πελοποννήσῳ κτήσεων. Οὕτω δὲ διὰ τῆς ἐπιγαμίας τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων ἡ ἱστορία τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἀχαΐας περατοῦται διὰ λύσεως μελοδραματικῆς. Οἱ Ἕλληνες ἀνέκτησαν τὸ ὅλον τῆς χώρας, ἐξαιρουμένων τῶν μερῶν ἅτινα περιήλθον εἰς τὴν Βενετίαν, καὶ ταῦτα εἰκοσιτέσσαρα ἔτη πρὶν τὸ βυζαντινὸν κράτος καταλυθῆ διὰ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ δὲ Κεντουρίων ἐτήρησε τὸν κενὸν τίτλον ἡγεμόνος μέχρι τοῦ θανάτου του, τῷ 1432, διὸ τὸ ἔτος τοῦτο θεωρεῖται ὡς ἡ χρονολογία τοῦ ὀριστικοῦ τέλους τῆς ἡγεμονίας. Ἡ δ' ὅλη διάρκεια αὐτῆς ὑπῆρξεν ἐτῶν διακοσίων καὶ εἰκοσιν ἐπτὰ. Ὅπως ἐκτιμήσωμεν τὰ αποτελέσματα τῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων κατακτήσεως τῆς Πελοποννήσου, ὀφείλομεν μόνον νὰ παραβάλωμεν τὴν κατάστασιν τῆς χώρας ἀρχομένης τῆς περιόδου

ταύτης πρὸς τὴν ἐν τέλει αὐτῆς. Κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, ὡς ἐκ τῆς μακρᾶς εἰρήνης ἧς ἡ ἐπαρχία αὕτη εἶχε προαπολαύσει, εὐρίσκειτο ἐν ἐκτάκτως ἀνθηρᾷ καταστάσει· ἤκμαζον ἐν αὐτῇ πολλαπλῆ βιομηχανία, ἰδίως δὲ ἡ πορφυροβαφικὴ καὶ ἡ κατασκευὴ μεταξίνων καὶ λινῶν ὑφασμάτων ἡ γῆ ἐκαλλιεργεῖτο μετ' ἐπιμελείας, ἐν ἀρίστη δὲ διατηρήσει εὐρίσκειτο ὅτι δύναται νὰ θεωρηθῆ ἡ βῆσις πεπολιτισμένης κοινωνίας, ἡ χρῆσις δηλαδὴ τοῦ κεφαλαίου ἐπὶ διαδοχικᾶς γενεᾶς εἰς ὁδοὺς, γεφύρας, προκυμαίας, ἀποξηράνσεις γαιῶν καὶ ἄλλα ὅμοια ἔργα.

Ἀπ' ἐτέρου δὲ κατὰ τὴν δύσιν τῆς τουρκικῆς κατακτῆσεως εὐρίσκουμεν τὴν χώραν ἠρημωμένην κατοίκων, τὴν ἐμπορίαν καὶ βιομηχανίαν ἐν στασιμότητι, τὴν γεωργίαν ἡμελημένην, τὰ δὲ δημόσια ἔργα καὶ τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας κατεστραμμένα. Εἰ καὶ σποραδικᾶ μόνον εἶνε αἱ περὶ τῆς συγχρόνου κοινωνίας εἰδήσεις ἄς κατορθοῦμεν νὰ περισυλλεξώμεν ἐκ τῶν συγγραφέων τῆς περιόδου ταύτης, δυνάμεθα οὐχ ἥττον μέχρι τινὸς νὰ ὀρίσωμεν τοὺς σταθμούς τῆς βαθμιαίας προόδου τοῦ κακοῦ. Καὶ δὴ κατὰ τὴν δεκάτην τρίτην ἑκατονταετηρίδα πολλὰ εἰκογένεια κατέλιπον τὴν Πελοπόννησον ἀπερχόμενοι εἰς Κωνσταντινούπολιν, οἱ δὲ γενναῖοι ὄρειοὶ τῆς χερσονήσου ὑπῆρέτουν ἐν τῷ στόλῳ τοῦ αυτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου. Ἡ δ' ἐπακολουθήσασα περίοδος τῆς ἀναρχίας προεκάλεσε τὴν ὑπὸ τῶν πιέσεων τῶν βαρῶν καὶ στρατιωτικῶν τυχοδιωκτῶν ταλαιπωρίαν τῶν ἀγροτῶν, ὧν τὰ κτήματα κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν συνεχῶν καταναγκασμῶν. Οὕτω δὲ ἦδη ἀπὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐγένετο δεσπότης τῆς χερσονήσου ὁ Μανουὴλ Καντακουζηνός, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1349, ἀποικίαι σκαιῶν Ἀλβανῶν χωρικῶν, ἀντεχόντων πρὸς μεγαλειτέρας πιέσεις καὶ ἐχόντων ἀνάγκας ὀλιγωτέρας ἢ μᾶλλον πεπολιτισμένοι κάτοικοι, κατήχθησαν πολυάριθμοι εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Ἐκ δὲ τῶν περιγραφῶν τῆς ἀθλιότητος καὶ τῆς ἀτάκτου καταστάσεως τῆς ἐπαρχίας ἄς παρέχει ὁ συγγραφεὺς τοῦ Μάζαρι, ὅστις ἔζησε χρόνον τινὰ ἐν Μιττρᾷ ἀρχομένου τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, εἰ καὶ πρέπει νὰ φαιρέσωμεν τὰς ὑπερβολὰς εἰς ἄς ὑποπίπτει ὡς σατυρογράφος, καθίσταται φανερόν ὅτι ἡ καταστροφὴ τῆς χώρας ὑπῆρξε τὸν τεύθεν πλήρης.

Ἄλλ' ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὰ ὀλέθρια ταῦτα ἀποτελέσματα δὲν πρέπει νὰ ποδοθῶσιν ἅπαντα εἰς τοὺς Φράγκους κατακτητὰς. Ἡ σπουδαία μεταξουργία παραδείγματος χάριν εἶχεν ἦδη ἀρχίσει νὰ παρακμάζῃ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς ὁ Νορμαννὸς ἡγεμὼν τῆς Σικελίας Ρογέρος μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1147 ἄλωσιν τῆς Κορίνθου μετένεγκε τὴν βιομηχανίαν ταύτην, ἐφ' ἣ ἡ Κορίνθος ἦτο περιώνυμος, εἰς τὴν σικελικὴν Πά-

νορμον, συμπαραλαβὼν τοὺς δεξιοτάτους μεταξουργοὺς μεθ' ἑαυτοῦ. Ἀπ' ἐτέρου δὲ αἱ πειρατικαὶ ἐκδρομαὶ τῶν Σελδσουικιδῶν Τούρκων, οἵτινες οὐ μόνον δηρώσει προεξένουν, ἀλλ' ἔκαιον τὰς οἰκίας, κατέστρεφον τὰ ὀπωροφόρα δένδρα καὶ ἤρπαζον τοὺς κατοίκους πωλουμένους ὡς δούλους, ἐξηρήμωσαν τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος. Ἐπ' ἴσης δὲ ὁ μακρὸς ἀγὼν μετὰ τῆς βυζαντιακῆς αυτοκρατορίας ἐπήνεγκεν ἀποτελέσματα, ἅτινα θὰ ἦτο δυνατόν ἐν μέρει νὰ πορευθῶσιν ἂν οἱ ἐπιδρομαὶς ἤθελον ἀδιαφειλονεκήτως μείνει κύριοι τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν. Ἄλλ' ὅμως καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα αὐτὸ τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα καὶ ὁ χαρακτήρ τῶν εἰσαγωγόντων αὐτὸ πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς αἷτια τῆς παρακμῆς τῆς χώρας. Οἱ δύο λαοὶ οἱ οὕτως ἐλθόντες εἰς συνάφειαν ἦσαν κατὰ πάντα ἀντίθετοι. Οἱ μὲν Ἕλληνες ἦσαν πολλῶ ἀνώτεροι ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ὕλικου πολιτισμοῦ καὶ τῶν περὶ τὸν βίον τεχνῶν· τὸ δὲ ἀστικὸν αὐτῶν σύστημα καὶ ἡ πολιτικὴ διοίκησις, ἀπορρέοντα ἐκ τοῦ ἀρχαίου ῥωμαϊκοῦ δικαίου, ἦσαν ὑπέρτερα πάντων τῶν εἰσαχθέντων εἰς τὰ δυτικὰ ἔθνη. Οἱ δὲ Φράγκοι ἀπ' ἐτέρου εἶχον τὸ πλεονέκτημα ὑψηλοτέρων ἠθικῶν ἀρχῶν, ἀπορρεουσῶν ἐκ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τῆς φιλαληθείας, ἀρετῶν ὀφειλομένων εἰς τὴν οἰκογενειακὴν αὐτῶν πειθαρχίαν· αὐτὰ δὲ διετηρήθησαν ἐπὶ τινὰ χρόνον ὡς ἐκ τοῦ τιμαριωτικοῦ αὐτῶν συστήματος καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ γεννωμένων δεσμῶν τοῦ καθήκοντος. Ἄλλ' ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἡ εὐεργετικὴ τοῦ συστήματος τούτου ἐπίδρασις ἐξέλιπεν ἐν βραχεί, ἐπειδὴ, ὅτε ἐχωρίζετο ἀπὸ τῶν θεσμῶν τῶν μετ' αὐτοῦ συνδεομένων, αἱ βάσεις τῶν ἀρίστων αὐτοῦ ὑποχρεώσεων ἐσαλεύοντο, οὕτω δὲ μετ' οὐ πολὺ κατήντησε νὰ συντηρῆται μόνον διὰ τῶν δεσμῶν προσωπικοῦ συμφέροντος. Καὶ οἱ μὲν ἡγεμόνες ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βιλλαρδουίνων, οἵτινες ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην τῆς συνδιαλλαγῆς τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν ὑπηκόων, παρεκώλυον τὰς ταύτας τάσεις, ἡ δὲ σθεναρὰ αὐτῶν διοίκησις κατώρθου νὰ περιορίζῃ τὰς φιλόρπαγας διαθέσεις τῶν βαρῶν· ἀλλὰ μετ' αὐτοὺς τὰ ἐκ τῆς ξενικῆς διοικήσεως προερχόμενα κακὰ ἀνεπτύχθησαν ταχέως. Καὶ δὲν ὑπῆρξαν μὲν τὰ ἀποτελέσματα οὕτως ὀλέθρια ὡς ἐν τοῖς κράτεσι τοῖς ἰδρυθεῖσιν ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων ἐν Παλαιστίνῃ, ἐν οἷς ἐπεβλήθη καὶ πάλιν ἡ δουλεία εἰς λαὸν ἀπαλλαγέντα ἀπ' αὐτῆς· ἀλλ' οὐχ ἥττον ἦδη, ὅτε ἡ νέα κατάστασις τῶν πραγμάτων εἶχεν ὀριμασθεῖ, εὐρίσκομεν ὅτι οἱ Φράγκοι εἶχον διαφθαρῆ, οἱ δ' Ἕλληνες ἦσαν κατεστραμμένοι. Οὗτος δ' εἶνε ὁ λόγος δι' ὃν οὐδεμία περίοδος τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀφῆκεν οὕτως ὀλίγα ἴχνη ἐν τῇ χώρᾳ ὅσον ἡ φραγκικὴ κυριαρχία. Ὀλίγα τινὰ κτίρια,

ὀλίγα ὀνόματα τόπων καὶ οἰκογενειῶν, ὀλίγα λέξεις εἰςχωρήσασαι εἰς τὴν γλώσσαν τῶν Ἑλλήνων ἀπομένουσιν ὡς μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ταύτης· μάτην δ' ἀναζητοῦμεν στοιχεῖόν τι πολιτισμοῦ ἢ προόδου, ἢ κἄν στασιμότητος, ἀνερχομένων εἰς αὐτήν. (*)

(Ἐκ τοῦ ἀγγλικῆ)

**Λ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑΣ ΠΑΡ ΕΛΛΗΣΙΝ

Ἐπισημασθέντος ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπῆρχον ἐφημεριδογράφοι, οἵτινες, ἀπομνημονεύοντες χρονολογικῶς τὰ ἀξιολογώτατα τῶν γεγονότων, πρόχειρον, ὡς εἶπεν, παρεσκευάζον εἰς ἐξέργασιν τὴν εἰς τὸν ἱστορικὸν ἀναγκαιούσαν ὕλην, ἐξ ἄλλων τε καὶ δὴ ἐκ τοῦ Πλουτάρχου πυνθανόμεθα, ἐν βίῳ Ἀλεξάνδρου ἀναγινώσκοντες, «τούτων (τῶν περὶ Ἀλεξάνδρου δηλ. ἱστορηθέντων) τὰ πλεῖστα κατὰ λέξιν ἐν ταῖς ἐφημερίαις οὕτω γέγραπται.»

Ἐπισημασθέντος ὅτι οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ στρατηγοὶ τὸ πάλαι ἐν ταῖς ἐκστρατείαις εἰς ἐφημεριδογράφους ἀνέθεντο τὴν ἀπομνημονεύσιν τῶν ἐν ταῖς ἐκστρατείαις αὐτῶν ἀξιολογώτατων γεγονότων μαρτύρονται Ἀρριανὸς τε καὶ Φίλιπος παρὰ Πλουτάρχῳ ἐκ τῶν λόγων δὲ τοῦ Ἀρριανοῦ, «καὶ αἱ βασιλειαὶ ἐφημερίδες ὡς ἐχουσι,» καὶ τῆς ἀμέσου ἀκολουθήσεως περικοπῆς περὶ τῆς ἀσθενείας, τῶν καθ' ἡμέραν συμπτωμάτων καὶ τῆς διαίτης τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὐκ ἀπεικίτως τεκμαιρόμεθα ὅτι διέκρινον τὰς βασιλείους, ἦτοι ἐπισήμους, τῶν μὴ τοιούτων.

Πρὸς τούτοις ἐφημερίδας ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι τὰς τε βίβλους ἐν αἷς ἐστημίουν τὰς αἰσίας καὶ ἀπαισίους, ὅ ἐστὶν ἀπορράδας ἡμέρας, καὶ ἐκεῖνας, ἐν αἷς κατέγραφον τὰ καθ' ἡμέραν διδόμενα ἢ λαμβανόμενα χρήματα, ἦτοι τὰ κατάστιχα τῶν ληψοδοσιῶν, καθ' ἃ μαρτυρεῖ ὁ Λουκιανός, περιπαίξων τοὺς χυδαιογράφους, ὧν ἕνεκα καὶ παρομῖα ἐγεννήθη, ἐν ταῖς ἐφημερίαις φιλοσοφεῖν, σημαίνουσα, ἵνα κατὰ Λουκιανὸν εἴπωμεν, τὸ ἀπόμνημα τῶν γεγονότων γυμνὸν συναγαγεῖν ἐν γραφῇ, κομιδῇ πεζῶν καὶ χαμαιπετές, οἷον καὶ στρατιώτης ἂν τις τὰ καθ' ἡμέραν ἀπογραφόμενος συνέθηκεν, ἢ τέκτων, ἢ κάπηλός τις συμπεριστῶν τῇ στρατιᾷ.»

Πρωϊαίτατα καὶ οἱ Ῥωμαῖοι κατενόησαν τὴν

(*) Ἐνταῦθα τελευτᾷ τὸ πρῶτον μέρος τῆς περὶ Φράγκων ἐν Πελοποννήσῳ ἀξιοσπουδάστου μονογραφίας τοῦ ἐν Ὁξύνῳ καθηγητοῦ Tozer. Ἐπονται δ' ἐν ταύτῃ δεύτερον μέρος περὶ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Μωρέως καὶ τρίτον Τοπογραφικὰ εἰδήσεις. Τὰ δύο τελευταῖα ταῦτα μέρη ὡς λίαν εἰδικὰ παραλείπονται ἐνταῦθα.

ἀνάγκην τῆς ἀπομνημονεύσεως τῶν ἀξιολογώτατων γεγονότων, ὅθεν ἀνέθεντο τῷ παρ' αὐτοῖς ἀκρω ἀρχιερεῖ τὴν μετὰ τῶν ἡμερομηνιῶν ἀναγραφὴν τῶν σπουδαίων γεγονότων. Ταῦτα ἀνεγράφεν οὗτος ἐπὶ σανίδων, λευκῶ βεβαμμένων, αἵτινες ἀνηρτῶντο ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν, ἵνα ὡσι προσιταὶ τοῖς προσερχομένοις. Ἡ ἐφημερίς αὕτη ἐπεγέγραπτο *annales maximi* (=μεγάλαι χρονικαὶ) καὶ ἐξεδίδετο ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ ἀτελής οὗτος τρόπος τῆς τῶν γεγονότων ἀνακοινώσεως δὲν ἰκανοποιεῖ τὴν τοῦ δημοσίου περιεργίαν, ἡ ῥωμαϊκὴ δημοκρατία ἀναγκαιῶν ἔκρινε τὴν δημοσίευσιν ἡμερησίου φύλλου, οὗτινος ἀριθμοὶ τινες, διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, εἰ καὶ οἱ νεώτεροι φιλόλογοι ἀμφισβητοῦσι τὴν γνησιότητα αὐτῶν. Ἡ ἐφημερίς αὕτη ἐπεγέγραπτο *acta populi Romani diurna* (=ἡμερησῖαι πράξεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ λαοῦ), ἐγράφετο ἐπὶ πινακίδων δι' ἐρευτοῦ ῥωθροῦ χρωστήρος, ἐδημοσιεύετο καθ' ἑκάστην, καὶ περιεῖχεν ὅ,τι νῦν ἐν ταῖς ἐφημερίσι λέγομεν *χρονικά, τοπικά, ἢ ἐγχώρια*· κύρια ἄρθρα, ἐπιφυλλίδες κλπ. ἀδύνατον ἦν νὰ περιληφθῶσιν ἐν αὐταῖς. Καθόλου δὲ περὶ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐφημερίδων τούτων καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐγράφοντο δύναται νὰ κρίνη ἕκαστος ἐκ τῆς κατωθι μεταφράσεως ἐκ τοῦ λατινικοῦ τοῦ σωζομένου ἀρχαιοτάτου φύλλου αὐτῆς, οὗ ἡ ἐκδοσις ἐγένετο ἐν ἔτει 168 π. X.

«29 μαρτίου, ὁ ὑπατος Λικίνιος ἀνέλαβε σήμερον τὴν ὑπατον ἀρχήν.

«Σφοδρὰ καταιγὶς ἐξερράγη μετὰ μεσημβρίαν τῆς σήμερον, κεραυνὸς δὲ πεσὼν κατέκαυσε ὄρυν τινὰ ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Βελιανοῦ λόφου.

«Εἰς τι καπηλεῖον κείμενον παρὰ τοῖς πρόποσι τοῦ λόφου Ἰανοῦ ἐγένετο σύγκρουσις καθ' ἣν ἐπληρώθη ἐπικινδύνως ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ καπηλείου ἢ κρανοφόρος Ἀρκτας.

«Ὁ ἀγορανόμος Τιτιανὸς ἐτιμώρησε τοὺς κρεωπώλας πωλήσαντας εἰς τὸν λαὸν κρέας πρὶν ὑποβάλωσιν αὐτὸ εἰς τὴν ἀρχὴν πρὸς ἐπιθεώρησιν. Τὸ πρόστιμον διετέθη εἰς οἰκοδομὴν ναῖοῦ διου τῇ θεᾷ Λαθερνίᾳ.

«Ὁ κολυμβιστὴς τῆς Τραπεζῆς ἢ Κιμβρική ἀσπίς Λουίφιδος ὀνόματι, κατὰ χρεως ὧν, ἐδραπέτευσεν μὲν σήμερον πλὴν συνελήθη. Ἐπειδὴ τὰ παρακατατεθειμένα αὐτῷ ποσὰ ἦσαν ἀκέραια, ὁ πράιτωρ Φοντέγος κατεδίκασεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ ἀμέσως τὰς παρακαταθήκας.

«Ὁ ὑπὸ τοῦ λεγάτου Νέβρα συλληφθεὶς ἀρχιληστής Δημοφῶν ἐσταυρώθη σήμερον.

«Ὁ τῶν Καρχηδονίων στόλος εἰσήλθε σήμερον εἰς τὸν λιμένα τῆς Ὀστίας.»

Ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐχαλεύθησαν καὶ αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα Δίκτυος τοῦ Κρητῆ καὶ Δούρητος τοῦ Φρυγῆος λατινιστῆ γεγραμμέναι καὶ μέ-

χρὴς ἡμῶν περισφθεῖσαι Ἐφημερίδες τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Εἰ καὶ ἡ νοθεία ἦτο ὑπὲρ τὸ δέον χονδροειδής, εὐρέθησαν ὁμως κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους συγγραφεῖς ἰκανῶς ἀφελεῖς πιστεύσαντες ὅτι ἀληθῶς αἱ ἐξιστορήσεις ἐκεῖναι συμβάντων μυθικῶν ἐγράφησαν ὑπὸ συγχρόνων ἀνδρῶν, ὑπὸ συντρόφου τινός τοῦ βασιλέως Ἰδομενεώς, καὶ ὑπὸ Φρυγῶς πολεμήσαντος ἐν Τροίᾳ ὑπὸ τὸν Πρίγκμον καὶ τοὺς παῖδας τοῦ Πριάμου.

Κατὰ τὸν ΙΕ' ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνα οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἀστρονόμοι ἔγραψαν ἐφημερίδας ἀστρονομικῆς, ἐν αἷς ἐσημεῖον τὰς κατ' ἡμέραν παρατηρήσεις αὐτῶν, ὡς τὸ μῆκος, τὸ πλάτος, θέσεις, ἀποστάσεις, καὶ κινήσεις τῶν πλανητῶν, ἐξ ὧν ὀδηγοῦμεναι προέλεγον τὰς ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης. Τῶν ἐφημερίδων δὲ τούτων τὰς κρῆσις τὰς πρῶτος ἔγραψεν ὁ Ρεγιμοντῆνος, περιλαβὼν ἐν αὐταῖς τριακόντα ἐτῶν προγνώσεις (1457-1506).

Παρατρέχοντες τὴν Κίην ἐνθα ἐξ ἀμνημονεύτων αἰῶνων ἐκδίδονται ἐφημερίδες πολιτικαί, καὶ τῶν εἰδήσεων, καὶ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν γένεσιν αὐτῶν ἐν Εὐρώπῃ σημειούμεναι πρῶτην ἐφημερίδα τὴν τῷ 1600 ἐν Βενετίᾳ ἐκδοθεῖσαν, ἣτις περιέχουσα ὕλην ποικίλην πρὸς τέρψιν καὶ ἰκανοποίησιν τῆς περιεργίας τοῦ λαοῦ, ἐξεδίδοτο ἀπὸ κατ' ἑβδομάδα. Ἡ ἐφημερίς αὕτη ὠνομάσθη Gazzetta, κατὰ τινὰς μὲν ἐκ τοῦ Ζενδικοῦ Γάζα, τοῦ εἰς τὴν Λατινικὴν μετενεχθέντος καὶ σημάινοντος θησαυρόν, ἄτε θησαυροῦ νέων εἰδήσεων λογισθείσης τῆς ἐφημερίδος ταύτης κατ' ἄλλους ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ Gazzetta τοῦ σημάινοντος τὴν πολὺλαλον κίσσαν καὶ κατ' ἄλλους ἐκ τοῦ Ἑνετικοῦ νομίματος Gazzetta, ὅπερ εἶδει νὰ καταβάλλῃ ὁ λαμβάνων ἐν φύλλον τῆς ἐφημερίδος ταύτης.

Τριακόντα καὶ ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς πρώτης ἐν Βενετίᾳ ἐφημερίδος ἕτερα ὁμώνυμος αὐτῆ ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Θεοφράστου Ῥηναυδοῦ, ὁμηθέντος εἰς ἴδρυσιν αὐτῆς ἐκ τῆς δε τῆς αἰτίας. Πρὸς τέρψιν τῶν ἀσθενῶν αὐτοῦ ὁ ἱατρὸς προσεπάθει νὰ μανηθῆναι τὰ κατ' ἡμέραν χρονικά τῆς γαλλικῆς μητροπόλεως, ἃτινα ἔσπευδε νὰ μεταδίδῃ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐπισκεπτομένοις ἀσθενέσιν ἐκ τούτου ἐγένετο οὗτος περιπόθητος καὶ τοσοῦτον ηὔξησεν ἡ πελατεία αὐτοῦ, ὥστε ἠδύναται νὰ ἐπισκεπτήται πάντας τοὺς προσκαλοῦντας αὐτὸν ἀσθενεῖς-θέλων ὁμως νὰ παρηγορῆ τοὺλάχιστον αὐτοὺς διὰ τῆς μεταδόσεως τῶν νέων τῆς ἡμέρας, ἐξέδοτο τῷ 1631 ἐφημερίδα, ἣν κατὰ μίμησιν τῶν Ἑνετῶν ὠνόμασε Gazzette. Ἡ ἐφημερίς αὕτη ἐξηκολούθησεν ἐκδιδομένη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἱδρυτοῦ συμβάντα τῷ 1653, παρατείνασα τὴν βίον μέχρι τοῦ 1654. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ πρώτη ἐφημερίς ἐξε-

δόθη τῇ 7 Νοεμβρίου τοῦ 1667, ἐκτυπωθεῖσα ἐν Ὁξωνίᾳ: ἐν δὲ τῇ Αὐστρίᾳ τῷ 1701, ἐκτυπωθεῖσα ἐν Βιέννῃ. Ἀμφοτέραι αἱ ἐφημερίδες αὐταὶ ἐξεδίδοτο εἰς φύλλον, ἐν ᾧ τὸ σχῆμα τῶν πρὸ αὐτῶν ἦτο μικρότερον, τέταρτον ἄπλοον.

Ἐν Γερμανίᾳ αἱ ἐφημερίδες ἦσαν γνωστὰὶ πολὺ πρὶν κυκλοφορήσασθαι ἐν τῇ δυσμικῇ Εὐρώπῃ. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Τουρκίας πόλεμον οἱ ἡγεμόνες τῶν γερμανικῶν κρατῶν συνέδρομον τῇ Αὐστρίᾳ στρατιωτικῶς οἱ Γερμανοὶ ἐνδιεφέροντο μεγάλως νὰ μανηθῶσιν οἱ εἰδήσεις ἐκ τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου κατ' ἀκολουθίαν πρὸς ἰκανοποίησιν τοῦ ἐλλόγου τούτου διαφέροντος αὐτῶν ἐπέμπτο εἰς ἐκάστην πόλιν τῆς Γερμανίας ἀνά ἐν φύλλον, ὅπερ, ὡς περιέχον τὰ νέα τῆς ἡμέρας ἐκλήθη Zeitung ἐκ τοῦ Zeit (= χρόνος). Τοιαῦτα φύλλα περιγράφοντα γεγονότα τῆς 16 Ἰουλίου 1515 εὐρέθησαν ἐν Νυρεμβέργῃ φέροντα τίτλον Neu Zeitung.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ ἱστορία τῆς ἀρχῆς καὶ γενέσεως τῆς ἐφημεριδογραφίας, ἣτις, τεραστίως ἀνεπτυχθεῖσα, ἰδίως κατὰ τὸν εἰς λήξιν σπεύδοντα ΙΘ' αἰῶνα, ἀπέδωκε ὁ σπουδαιότατος παρὰ τῶν πολιτισμῶν καὶ τῆς πνευματικῆς πρὸς ἄλληλα ἐπικοινωνίας τῶν ἐθνῶν, σὺνταγμα δὲ ἰσχυρὰ δύναμις, ἣτις ἐν τε τῇ μεμετρημένῃ πορείᾳ καὶ ταῖς παρεκτροπαῖς αὐτῆς μεγάλως ἐπέδρασε καὶ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὰς τύχας τῶν λαῶν. Ἡ ἐξερεύνησις ἄρα τῶν κατ' αὐτὴν ἀπὸ τῆς καὶ πρὸ ἡμῶν γενέσεως αὐτῆς μέχρι τῶν κατ' ἡμῶν ἡμερῶν δὲν εἶνε ἄμοιρος διαφέροντος, ὅθεν τινὲς τῶν ὁμογενῶν καὶ τῶν ἀλλογενῶν λογίων κατέγιναν περὶ τὴν ἐξερεύνησιν τῶν κατ' αὐτὴν.

Σύντομον ἱστορίαν τῆς πρὸ ἡμῶν δημοσιογραφίας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς ἄχρι τοῦ 1819 ἐδημοσίευσεν πρῶτος ὁ Ἀθανάσιος Στυχειρίτης, ὡς ἐπίλογον τῆς Ἱστορίας τῶν ἐφημερίδων, ἠνεκτεγώρῃσεν ἐν δυσὶν ἐπαλλήλοις τεύχεσι τῆς Καλλιόπης, ἐφημερίδος ἐκδοθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο· ἀλλ' ἡ πραγματεία αὕτη οὐ μόνον ἐπιτομωτάτη εἶνε, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πλείστοις ἀνεκρίθῃς. Μετὰ τὸν Στυχειρίτην, ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Φιλήμων ἐν τῷ πρεσβυτέρῳ τοῦ Αἰῶνος ἀδελφῷ, τῷ Χρόνῳ τοῦ Ναυπλίου, ἐπρωχματεύθη τῷ 1833 τὰ κατὰ τὴν ἐλληνικὴν δημοσιογραφίαν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1833. Ἀλλ' ἐν τῇ πραγματείᾳ του ταύτη ὁ Φιλήμων μίαν μόνον περιόδον τῆς ἐλληνικῆς δημοσιογραφίας ἐξερεύνησεν, πρῶτος δὲ τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἀσχοληθέντων λογίων ἐπεχείρησε πλήρη ἐξιστόρησιν τῶν κατὰ τὴν ἐλληνικὴν ἐφημεριδογραφίαν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐλληνικῆς παλιγγενεσίας μέχρι τοῦ 1871 ὁ Μαρκήσιος de Queux de Saint-Hilaire ἐν πραγματείᾳ, ἐπιγεγραμμένην «la presse dans la Grèce moderne, depuis l'indépendance,

jusqu' en 1871», ἣτις δημοσιουθεῖσα ἐν τῇ τῷ 1871 ἐπετηρίδι τοῦ ἐν Γαλλίᾳ συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν (Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France. 1871), μετετυπώθη τῷ αὐτῷ ἔτει ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐν ἴδιῳ φυλλαδίῳ, καὶ ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις τυποῖς Adolphe Laine. Ὁ φιλέλλην Γαλάτης, μὴ σὺν ὑπ' ὄψει τῆς ἐν τῷ Χρόνῳ διατριβῆς τοῦ Ἑλληνοσολογίου κατέλειπεν οὐκ ὀλίγα τὰ κενὰ καὶ ἐν τοῖς ἀφορῶσιν εἰς τὴν παρ' ἡμῶν ἐφημεριδογραφίαν κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον, περὶ ἧς ἐπρωχματεύθη ὁ Ἰω. Φιλήμων. Κατὰ τοῦτο εὐτυχεστότερον τοῦ μαρκησιῦ, χάρις τῇ ἀκαταπόνητῳ δραστηριότητι καὶ ἐργασίᾳ τοῦ κ. Τιμοθέου Φιλήμονος, τεθησαυρηκότος ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς καὶ πολύτιμον σειρᾶν τῶν ἐνταῦθά τε καὶ ἄλλαχού κατὰ διαφόρους χρονικὰς περιόδους ἐκδοθεισῶν ἐλληνικῶν ἐφημερίδων, ἔσχομεν ἀφρονωτέρας τὰς πηγὰς, εἰς ἃς εἶδει νὰ ἀναδράμωμεν πρὸς ἀπεργασίαν τῆς ἀνά χειρὸς μελέτης.

Συμπληρῶν τὴν πραγματείαν τοῦ μαρκησιῦ de Queux de St. Hilaire ὁ κ. Δ. Βικέλας ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ αὐτῇ ἐπετηρίδι δικτριβὴν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου ἐν ἔτει 1883, ἧς μεταφράσις ἐδημοσίευσθη καὶ ἐν τῇ Ἑστίᾳ. Πρὸ τούτου δὲ ὁ κ. Κ. Φωστηρόπουλος, μέλος τῆς διὰ τὴν ἐν Βιέννῃ ἐκθεσιν ἐλληνικῆς ἐπιτροπῆς ἐξέδωκεν ἐλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ ἐκθεσιν περὶ τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου (Notice sur la presse grecque), δυστυχῶς περιέχουσαν πολλὰς ἀνακριθείας, ὡς προῶν ὁ λόγος καταδείξει.

Ἐπειδὴ τὸ θέμα τοῦτο οὐ μικρὸν ἐνέχει δι' ἡμᾶς τὸ διαφερόν, ἀφ' οὗ λογισομένης τῆς ἐφημερίδος ἐπιδορπίου τῆς πνευματικῆς πανδαισίας, ἐκ τῆς γνώσεως τῆς παρ' ἔθνεσι τινὶ καταστάσεως αὐτῆς δύναται τις νὰ κρίνῃ οὐ μόνον τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ καὶ τὰς διαθέσεις καὶ βροπὰς τῆς ἐθνότητος, ἧς τὸ φρόνημα ἐκπροσωπεῖ, ἢ ἀξίσι ὅτι διερμηνεύει ἢ ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ, τῇ τοῦ ἔθνους ἐκείνου ὑποστηρίζει ἢ ἀνοχῇ, λειτουργοῦσα δημοσιογραφία, ἀνομολογοῦμεν πολλὰς τὰς χάριτας τῷ φιλέλληνι Γαλάτῃ, παρασχόντι ἡμῖν χειραγώγημα εἰς τὰ μάλιστα χρήσιμον διὰ τὴν ἡν ἀναλαμβάνομεν μελέτην προβαίνομεν δ' ἀδιστακτικῶς εἰς τὴν ἀνιστόρησιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξιστορηθέντων, συμπληροῦντες τὰ κενὰ, ἃτινα οὗτος κατέλειπεν, ἢ διορθοῦντες τὰ ἡμαρτημένως ὑπ' αὐτοῦ ἐκτεθέντα.

X.

[*Ἐπεται συνέχεια]

—ooo—

ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ ΚΩΜΩΔΟΣ

(Ἐκ τῶν τοῦ Sacher-Masoch)

Ὅτε ἡ ῥωσικὴ Πολωνία δὲν εἶχεν ἀκόμη συσσωματωθῆ εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν τσάρων, ἦτοι κατὰ τὸ 1830, δύο πρόσωπα ἐν Βαρσοβίᾳ ἀπήλασον ἴσης δημοτικότητας, καίτοι ἀνήκον εἰς διαφόρους τάξεις, ὁ ἀντιβασιλεὺς τῆς Πολωνίας μέγας δούξ Κωνσταντῖνος, καὶ ὁ διάσσημος κωμωδὸς τῆς αὐλῆς Ζουλόβσκις.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο τύραννος, ἀλλὰ τύραννος ἀξιαγάπητος, εἶχε δὲ τὰ δύο ταῦτα προτερήματα ἃτινα γοητεύουσι τὸν λαόν, ἦτο ἀπτόητος τὴν καρδίαν καὶ μεγαλόψυχος. Ἡρωϊκὸν θάρρος ἐπέδειξάτο τῷ 1813, ὅτε μόνος εἰσῆλθεν εἰς Παρισίους ἡγούμενος τοῦ τάγματος αὐτοῦ, πρώτη δὲ σκέψις του ἦτο νὰ δράμῃ εἰς τοὺς Ἀπομάχους ἵνα ἐνθαρρύνῃ τούτους περὶ τῆς τύχης των.

Ἡ ἀρνησίς του ἵνα ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ῥωσίας, ὅν παρεχώρησεν εἰς τὸν δευτερότοκον ἀδελφόν του Νικόλαον, ηὔξησεν ἔπει μᾶλλον τὴν δημοτικότητα αὐτοῦ, οἱ δὲ Πολωνοὶ ἐθεώρησαν τούτο προτίμησιν δι' ἡν λίαν ἐκολακεύθησαν. Τέλος κατέκτησεν ὅλων τὰς καρδίας διαζευχθεῖς τὴν πρώτην σύζυγόν του, γερμανὴν ἡγεμονίδα τοῦ Σάξ-Κοβούργου, ἵνα νυμφευθῇ τὴν ὠραίαν Πολωνὴν κόμησσαν Γραντζίνσκα.

Διηγούνται τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ πρώτου γάμου του. Ὅτε ἠθέλησε νὰ νυμφευθῇ, ἡ αὐλὴ τῆς Ῥωσίας ἀνεζήτησε γυναῖκα ἐν Γερμανίᾳ. Τρεῖς πριγκίπισσαι τοῦ Σάξ-Κοβούργου, καὶ αἱ τρεῖς ἀδελφαί, ἀπεστάλησαν, ἵνα ἐκλέξῃ. Ὅτε ἐκνήλθην ἐκ τῆς θήρας τῷ ἡγγεῖλον ὅτι αἱ πριγκίπισσαι ἀρίκοντο. Ὁ Κωνσταντῖνος εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν ἐν ἣ ἐκείναι περιέμενον, τὰς ἐξήτασεν ἐν σιγῇ, εἶτα δὲ ἀνέκραξε δι' ἀποτόμου ὕφους δεικνύων τὴν νεωτέραν: «Αὐτήν!» — Ὅτε δὲ ἡ πριγκίπισσα κατελήθη ὑπὸ τῶν ὠδίνων τοῦ τοκετοῦ, ὁ μέγας δούξ διέταξε νὰ μεταβῇ ἰλόκληρον σὺνταγμα τυμπανοκρουστῶν ὑπὸ τὰ παρὰ θύρα τῆς, ἵνα καταπνίξῃ τὰς κραυγὰς αὐτῆς.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο κατ' ὑπερβολὴν αὐστηρὸς πρὸς τοὺς ἀξιοματικούς, κατ' ὑπερβολὴν δὲ καλὸς πρὸς τοὺς στρατιώτας του, οὕτως ὥστε οἱ μὲν τὸν ἐλάτρευον οἱ δὲ τὸν ἐφοβοῦντο καὶ τὸν ἐμίσην κρυφίως. Ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ εὐγενεῖς ἐξηλοτύπου.

Ὁ ἀντιβασιλεὺς ἡσμένιζεν εἰς τὴν ἀστεειότητα καὶ εἶχε προσλαβῆ εὐνοούμενόν του τὸν κωμωδὸν Ζουλόβσκι. Οὗτος ἐπέειχε παρ' αὐτῷ θέσιν γελωτοποιοῦ καὶ συμβούλου. Ἐτόλμα νὰ λέγῃ πρὸς αὐτὸν τὴν ἀλήθειαν κατὰ πρόσωπον, συχνάκις δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ὠφελεῖτο ἐκ τούτου.

Ὡς εὐγενὴς ὁ Ζουλόβσκις κατ' ὑπερβολὴν ἐφρόντιζε περὶ τῆς τιμῆς του. Ὁ ἐκλεκτότατος κόσμος τῆς Βαρσοβίας συνείθιζε νὰ συναθροίζηται

καθ' ἐκάστην μετὰ μεσημβρίαν εἰς τι καφενεῖον ἵνα παίξῃ, ἢ δὲ Ζουλόβσκη εἰσύναζεν εἰς τὸ καφενεῖον ἐκεῖνο, ἀλλὰ χωρὶς οὐδέποτε νὰ ἐγγίσῃ κύβους ἢ χαρτῖα. Ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν παρετήρει ἀξιωματικούς παίζοντας, Ρῶσος συνταγματάρχης ἤρξατο νὰ ἐμπαιξῇ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν καθίστῃ γελοῖον. Ὁ Ζουλόβσκη συνεκράτησεν ἐαυτὸν καὶ δὲν ἀπεκρίθη, ἂν καὶ ἅπαντες οἱ γνωρίζοντες αὐτὸν περιέμενον νὰ ἴδωσιν ἐκρηγνύμενον τὸν θυμὸν του.

Ἐπὶ τέλους ὁ Ζουλόβσκη μὴ δυνάμενος ἐπὶ πλέον ν' ἀκούῃ ἐγείρεται, πλησιάζει τὸν συνταγματάρχη μετὰ φοβερᾶς σοβαρότητος καὶ θέτων τὰς δύο αὐτοῦ χεῖρας ἐπὶ τῶν ὤμων του:

— Εἰσθε ἥρωι, τῷ λέγει, ἥρωι! Ἀνὴρ οἷος ὑμεῖς ἀνυπεράσπιστος καὶ ἀοπλος, τολμῶν νὰ προσβάλλῃ ἕτερον ὠπλισμένον ἄχρις ὀδόντων, εἶναι ἥρωις!...

Ἡ εἰρωνεία ἤτοσκληρά, διότι ὁ συνταγματάρχης ἦτο ὠπλισμένος. Ἄπαντες ἀνεκᾶγχασαν ἀλλ' ὁ Ρῶσος ἐγένετο κάτωχρος. Γνωρίζων ὅτι ὁ κωμῶδὸς ἦτο εὐνοοῦμενος τοῦ μεγάλου δουκὸς ἐδίστασε νὰ ὠθήσῃ τὰ πράγματα περαιτέρω, ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν ἐπέμφε τοὺς μάρτυράς του πρὸς τὸν Ζουλόβσκη, ἐλπίζων μᾶλλον νὰ φοβήσῃ τούτον καὶ τύχῃ ἱκανοποιήσεως παρὰ σκοπῶν νὰ μονομαχήσῃ.

Ὁ Ζουλόβσκη ἐδέχθη τὴν πρόκλησιν καὶ ὅτε οἱ μάρτυρες ὤρισαν τὸν τόπον καὶ τὴν ὥραν τῆς μονομαχίας, μετέβη πρὸς τὸν ἀντιβασιλέα.

Ὁ Κωνσταντῖνος πληροφορηθεὶς ἤδη τὰ διατρέξαντα, εἶπε πρὸς τὸν Ζουλόβσκη μόλις τὸν εἶδε:

— Τί παραλόγους ὑποθέσεις ἔχεις μετὰ τὸν συνταγματάρχη;

— Παραλόγους ἀληθῶς, διότι πολὺ φοβοῦμαι ὅτι κάκιστα θὰ τελειώσουν.

— Νὰ μονομαχήσῃς! Καὶ τὸ συλλογίζεσαι;

— Βεβαίωτατα ὅτι τὸ συλλογίζομαι.

— Ἄλλ' ἡ μονομαχία ἀπαγορεύεται.

— Ἔστω! ἂν φονεύσω τὸν ἀντίπαλόν μου θὰ τιμωρηθῶ.

— Ἄλλὰ δὲν θέλω νὰ διακινδυνεύσῃς τὴν ζωὴν σου, ἀπήντησεν ὠργισμένος ὁ Κωνσταντῖνος.

— Εἶμαι εὐγενής! εἶπεν ὁ Ζουλόβσκη. Ὅμως προσέθηκον ἡπιώτερον, ἀφ' οὗ ἡ Ὑμετέρα Ὑψηλότης καταδέχεται νὰ ἐκτιμᾷ τὴν ζωὴν μου, θὰ τῷ ζητήσω ὡς χάριν νὰ μοὶ δώσῃ μίαν ὑπογραφήν εἰς λευκὸν χάρτην διὰ νὰ τὴν μεταχειρισθῶ ὅπου θελήσω. Σὰς δίδω δὲ τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου ὅτι δὲν θὰ κάμω κατάχρησιν αὐτῆς.

Ὁ μέγας δούξ ἔλαβεν ἄνευ δισταγμοῦ φύλλον χάρτου καὶ ἀφ' οὗ ὑπέγραψε τὸ ἔδωκε πρὸς τὸν Ζουλόβσκη λέγων:

— Ἐὰν εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ μονομαχήσῃτε, προτιμότερον νὰ φονευθῆ ὁ συνταγματάρχης, ἀκούεις; Ἐχομεν ἑκατοντάδας συνταγματάρχων, ἀλλ' ἓνα καὶ μόνον Ζουλόβσκη.

— Τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχω καὶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ κωμῶδός.

Λίαν ἐνωρίς τὴν ἐπιούσαν ὁ συνταγματάρχης μετέβη εἰς τὸν ὀρισθέντα τόπον· ὁ Ζουλόβσκη ἀφίκετο μετ' ὀλίγον, ἀλλ' ἄντι νὰ συνοδεύηται ὑπὸ τῶν μαρτύρων του, ἠκολουθεῖτο ὑπὸ δύο πυροβόλων μετὰ πυροβολητῶν.

Ἐχαιρέτισε τὸν ἀντίπαλόν του καὶ ἐπλήρωσε τὰ πυροβόλα.

— Τί σημαίνει ἡ πολεμικὴ αὐτὴ σκευή; τὸν ἠρώτησεν ἐκπληκτός ὁ συνταγματάρχης.

— Ἐγὼ προσεκληθῆν, δὲν εἶν' ἀλήθεια; ἀπεκρίθη ὁ κωμῶδός. Λοιπὸν, ἐπειδὴ μοὶ ἀνήκει ἡ ἐκλογή τῶν ὄπλων, ἐξέλεξα τὸ πυροβόλον, εἰς ἐμέ δὲ ἐπ' ἴσης ἀνήκει νὰ πυροβολήσω πρῶτος. Καταλάβετε τὴν θέσιν σας λοιπὸν, συνταγματάρχα, παρακαλῶ!

Οἱ μάρτυρες ἐξερράγησαν εἰς γέλωτας.

— Εἶναι ἀστείότης! ἀνέκραξεν ὁ Ρῶσος. Μὴ τὴν παρατείνωμεν.

— Ποσῶς! ἀπεκρίθη ὁ Ζουλόβσκη μετὰ προσπεποιημένης ὀργῆς.

Καὶ δραττόμενος τοῦ ἐκκαύματος, ἐξηκολούθησε.

— Ζήτησε συγγνώμην, συνταγματάρχα, εἶδ' ἄλλως πυροβολῶ.

Ὁ Ρῶσος ἀφ' οὗ συνεσκήθη μετὰ τῶν μαρτύρων του, ἐζήτησεν ἐπὶ τέλους συγγνώμην παρὰ τοῦ Ζουλόβσκη.

Ὅτε ὁ ἀντιβασιλεὺς ἔμαθε τὸ πέρας τῆς παραδόξου ταύτης μονομαχίας, ἐγέλασεν ἐγκαρδίως καὶ ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ζουλόβσκη πενήκοντα φιάλας καμπανίτου.

Ὅλιγον χρόνον μετὰ ταῦτα, ὁ κωμῶδός παρυσιάσθη αὐθις πρὸς τὸν μέγαν δούκα.

— Λοιπὸν, τί τρέχει; εἶπεν ὁ Κωνσταντῖνος. Χρειάζεται πάλιν πυροβόλα;

— Ὁχι, ἔρχομαι νὰ εὐχαριστήσω τὴν Ὑμετέραν Ὑψηλότητα διὰ τὸν οἶνον ὃν εὐηρεστήθη νὰ μοὶ στείλῃ καὶ διὰ νὰ σὰς ἐκδικηθῶ, χάριν εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ὑπογραφήν ἐπὶ τοῦ λευκοῦ χάρτου ἣν κατεδέχθητε νὰ μοὶ δώσῃτε.

— Νὰ μ' ἐκδικηθῆς;

— Ἡ Ὑμετέρα Ὑψηλότης γνωρίζει κάλλιστα ὅτι ἐὰν ὁ λαὸς καὶ οἱ στρατιῶται τὸν λατρεύουσιν, οἱ Πολωνοὶ εὐγενεῖς καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ πολὺ ἀπέχουσι τοῦ νὰ συμεριζώνται τὰ αὐτὰ αἰσθητά.

— Μοὶ εἶναι ἀδιάφορον!

— Καὶ εἰς ἐμέ. Ἄλλ' ὅτι δὲν μ' εἶναι ἀδιάφορον εἶναι ὅτι εἰς τὰς στρατιωτικὰς συναθροίσεις καὶ εἰς τὰς ἀριστοκρατικὰς συναναστροφὰς δια-

δίδουν περὶ ὑμῶν εὐτελεῖς συκοφαντίας, τοσοῦτον μᾶλλον μεμπτέας καὶ ἀξιοποίνους ὅσον οἱ διαδίδοντες ταῦτα κάλλιστα γνωρίζουν ὅτι εἶναι ψευδεῖς.

— Καὶ τί διαδίδουν;

— Διαδίδουν... Ἄλλὰ ἀληθῶς αὐτὰ θὰ σὰς κινήσουν τὴν ἀγανάκτησιν!

— Ὅμιλοι ἐλευθέρως, σὲ διατάσσω.

— Λοιπὸν, διαδίδουν... λέγουσιν ὅτι ἡ Ὑμετέρα Ὑψηλότης τρώγει ἀλειμματοκῆρια!

Ἡ ἐνεργητικὴ μορφή τοῦ Κωνσταντῖνου, ἣς ὁ μογγολικὸς τύπος ἀνεμίμησκει πολὺ τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ πατρὸς του Παύλου τοῦ Α'. ἐχρωματίσθη διὰ πορφυροῦ χρώματος.

— Τίς τολμᾷ λοιπὸν νὰ λέγῃ τούτο; ἀνέκραξεν ὀργίλος. Ἀπαιτῶ τὸ ὄνομα τῶν ἀθλίων τούτων, ἵνα τοῖς ἐπιβᾶλω παραδειγματικὴν ποινὴν.

— Ὡ! καὶ τὴν ἀξίζουσιν, ἀπεκρίθη ὁ Ζουλόβσκη. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐχὶ ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας ἀλλ' ὁ κωμῶδός ἀνεκάλυψε τοὺς ἐνόχους, εἰς αὐτὸν ἀνήκει καὶ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ.

— Σύμφημι, ἀπεκρίθη ὁ Κωνσταντῖνος ὅστις, ὅπως ἅπαντες οἱ ἀληθεῖς τυράννοι, ἦτο πάντοτε πρόθυμος νὰ δίδῃ ἀστείαν στροφὴν εἰς τὰς κατὰδικας καὶ εἰς τὰς πινὰς αὐτοῦ.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας ὁ ἀντιβασιλεὺς παρέθηκεν εἰς τὰ ἀνάκτορά του μέγα γεῦμα, εἰς ὃ προσεκληθῆσαν μόνον ἡ ἀριστοκρατία καὶ οἱ ἀνώτατοι ἀξιωματικοί.

Τὰ φαγητὰ ἦσαν ἐξάίσια, οἱ οἶνοι ἄριστοι, δύο δὲ στρατιωτικαὶ ὀρχήστραι ἐξετέλουν τὰς νεωτάτας συνθέσεις. Ὁ μέγας δούξ ἦτο εὐθυμώτατος, ὁμίλει δὲ χαριέστατα μετὰ τῶν Πολωνίδων κυριῶν.

Μετὰ τὸ τελευταῖον φαγητὸν ὁ Κωνσταντῖνος ἐνευσε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ αὐτοῦ, ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς τὴν πριγκίπισσαν Ἰζατορόσκα.

— Τώρα θὰ παραθέσουν, τῇ εἶπε, δι' ἐπιδόριον τὸ εὐνοοῦμενον φαγητὸν μου.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἐκόμισαν μέγα χρυσοῦν ὀγκῶδες τρυβλίον, ὃ δὲ μέγας δούξ, ἰδίᾳ χειρὶ, ἤγειρε τὸ κάλυμμα αὐτοῦ.

Ὅποια ὅμως ἡ ἀπορία τῶν δαιτυμόνων ἰδόντων παρὰ προσδοκίαν ἄπειρον σωρείαν ἀλειμματοκηρίων.

— Σὰς ἐπαναλαμβάνω, εἶπεν ὁ ἀντιβασιλεὺς σοβαρῶς, ὅτι εἶναι τὸ εὐνοοῦμενον φαγητὸν μου, ἐλπίζω δὲ ὅτι ἅπαντες θὰ τὸ τιμώσῃ.

Ἔθεσε ἀλειμματοκῆριον ἐπὶ τοῦ τρυβλίου του, οἱ δὲ συμπόται, ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου, ἔσπευσαν ν' ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα του.

— Θέλει νὰ μᾶς τιμωρήσῃ, ἐψιθύριζον χαμηλῇ τῇ φωνῇ.

— Ἀδύνατον νὰ φάγῃ ἀλειμματοκῆριον, ἔλεγε

χαμηλοφώνως ἡ κόμησσα Ὀστροβσκα εἰς τὸν στρατηγὸν Διβερνίτζη. Κατὰ τὴν ἐθιμοταξίαν, δὲν ὑποχρεοῦμεθα νὰ φάγωμεν, πρὸ τοῦ καὶ αὐτὸς...

Φεῦ! δυστυχῆς κόμησσα, δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ τελειώσῃ τὴν φράσιν της... Ἦδη ὁ Κωνσταντῖνος, δι' ἐξαιρέτου χειρονομίας ἔλαβε τὸ ἀλειμματοκῆριον διὰ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ δείκτου αὐτοῦ, καὶ φέρων αὐτὸ εἰς τὸ στόμα του, ἔφαγε τεμάχιον ὅπερ εὖρε λαμπρότατον.

— Λάβετε λοιπὸν, ἔλεγε πρὸς τοὺς γείτονας αὐτοῦ μετὰ σατανικῆς φιλοφροσύνης καὶ σπουδῆς.

Καὶ αἱ κυρίαί, οἱ στρατηγοί, ἅπαντα τὰ θύματα τοῦ μεγάλου δουκὸς ἔφερον τὸ ἀλειμματοκῆριον εἰς τὸ στόμα των, καὶ ἀνηκούστους ἀγῶνας ἐποίουν ἵνα φάγῃ τὸ φρικῶδες ἀλειμματοκῆριον, ὅπερ ἔμενε κεκολλημένον—εἰς τοὺς ὀδόντας των.

— Τῇ ἀληθείᾳ, ἔλεγε τὴν ἐπαύριον ὁ Κωνσταντῖνος, περιγράφων τὴν ἀστείαν ταύτην σκηνὴν εἰς τὸν Ζουλόβσκη, τῇ ἀληθείᾳ, ἔπρεπε νὰ ἦσαι παρὼν διὰ νὰ ἐβλεπες τί ἀλλόκοτους μορφασμοὺς ἔκαμνον.

Ἐν ᾧ οἱ ὀϊμοτράπεζοι τοῦ ἀντιβασιλέως ἀπέτινον τοιουτοτρόπως δίκην τῶν κακολογιῶν των, οὗτος ἔτρωγε, μειδιῶν, τὸ ἀλειμματοκῆριον ὅπερ ἦτο κάλλιστον, διότι ἦτο κατεσκευασμένον με μίγμα κρέμας, πάγου καὶ σακχαρώους.

Ἡ σύζυγος τοῦ κωμῶδου Ζουλόβσκη ἀπέθανε ταχέως, καταλιπούσα αὐτῷ δύο χαριεστάτας θυγατέρας, ἀνατραφεῖσας ἐν τῷ οἴκῳ τῆς θείας των. Ὁ Ζουλόβσκη συγγάκις μετέβαινεν εἰς ἐπίσκεψιν των ἐφέρετο δ' ὡς ἄριστος πατήρ. Ἡ πρὸς τὰς θυγατέρας αὐτοῦ στοργὴ τὸν ἔκαμε νὰ κρῖνῃ ἀπὸ αὐτῶν τὸ ἐπάγγελμά του, ἐνῷ δὲ ἅπαντες τὸν ἐθαύμαζον, αὐταὶ μόνον οὐδέποτε τὸν εἶδον ὑποκρινόμενον. Τὸν ἐγνωρίζον μόνον μετὰ τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομά του, διότι τὸ Ζουλόβσκη ἦτο ψευδώνυμον.

Ἐντούτοις ἡμέραν τινὰ ἡ τύχη ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὸν προδώσῃ.

Αἱ θυγατέρες του μεταβάσαι εἰς τὴν οἰκίαν διακεκριμένης τινὸς κυρίας, ὑπῆγον μετ' αὐτῆς εἰς τὸ θέατρον, οὐδαμῶς γνωρίζουσας ὅτι ὁ διάσημος κωμῶδός ἦτο πατήρ των.

Τὴν ἐπιούσαν ὁ Ζουλόβσκη μετέβη νὰ ἴδῃ τὰ τέκνά του.

— Πάτερ, τῷ εἶπον ἐκεῖναι ἀφ' οὗ τὸν ἠσπᾶσθησαν, διεσκεδάσαμεν πολὺ ὥραϊα χθές.

— Καὶ ποῦ, περιστεραὶ μου;

— Ὑπήγαμεν εἰς τὸ θέατρον μετὰ τὴν κυρίαν Δὲ Φ***.

Ὁ Ζουλόβσκη ὠχρίασε.

— Καὶ εἶδαμεν ἐκεῖ τὸν περίφημον Ζουλόβσκη.

— Ἀλήθεια! Καὶ...

— Είναι ὁ μεγαλύτερος καλλιτέχνης τοῦ κόσμου.

— Καὶ δὲν ἐξεπλάγητε ἀπὸ κάποιον ὁμοιότητα;

— Μὲ ποῖον;

— Μὲ τὸν πατέρα σας;...

Αἱ δύο νεάνιδες τὸν ἐθεώρησαν μετὰ βαθυτάτης ἐκπλήξεως καὶ τῷ ἀπεκρίθησαν.

— Τι λέγεις, πάτερ; Οὐδεμία ὁμοιότης ὑπάρχει μεταξὺ αὐτοῦ καὶ σοῦ. Σὺ εἶσαι ὠραίος καὶ κομψός. Ἐν ᾧ ἐκεῖνος εἶναι ἄσχημος καὶ γελοῖος.

Ὁ Ζουλόδσκις ἀνέπνευσεν. Ἡ τέχνη του ἤρε τὸν μέγιστον θρίαμβον ὃν ποτε ἤθελεν ἐπιθυμήσῃ· τὰ ἴδια του τέκνα δὲν ἀνεγνώριζον αὐτὸν εἰς τὴν σκηνήν!

Γ. Α. ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ.

ΤΟ ΕΠΑΝΩΦΟΡΙ ΤΟΥ ΖΑΝΝΗ

(Μῦθος ἐκ τῶν τοῦ Κριλώφ.)

Τὸ 'πανωφόρι τοῦ Ζαννῆ ἐτρίφθ' εἰς κάθε ἀγκῶνα. Ἐκεῖνος δὲ χωρὶς ν' ἀργῆ ἐπῆρε τὴ βελόνα, Κι' ἀπ' τὰ μανίκια κόβοντας μὲ προσοχὴ μεγάλη Ἔνα κομμάτι, ἔσπασε τὸ πανωφόρι πάλι.

Γὰ χέρια του ἀπ' τὸ κέντημα τῶν μανικιῶν μονάχα Ἐμειναν ἔξω δλόγυμνα—κακὸ μεγάλο τάχα! Ὅμως ἂν ὄλοι τὸν Ζαννῆ γι' αὐτὸ τότε γελοῦνε, Ἐκεῖνος λέγει: « Ἄδικα γι' ἀνόητο μὲ περνοῦνε,

Καὶ εἰς αὐτὸ ἐγὼ ἔμπαρῶ διόρθωσι νὰ φέρω
Καὶ λίγο ἂν ἐκόντηψαν νὰ τὰ μακρύνω ἔξερω.»
Παιδί μὲ γνῶσι ὁ Ζαννῆς, τὸ 'πανωφόρι πηάνει
Καὶ τοῦ Ἐηλώνει ταῖς ποδιαῖς, καὶ μιά χαρὰ ταῖς
[βάνει

Εἰς τὰ μανίκια τὰ κοντά, μ' αὐταῖς τὸ μεγαλώνει,
Καὶ περπατάει γελαστός καὶ κατακαμαρώνει.

Ὅμως κανένας δὲ ἔμφορεῖ
'Επανωφόρι πιά νὰ εἰπῆ τὸ ρεῦχο ποῦ φορεῖ.

Κ' εἰς ἄλλους τόπους, μὰ κ' ἐδῶ

Πολλοὺς μου ἔτυχε νὰ ἰδῶ

'Ἐτσι ν' ἀρχίζουνε δουλειαῖς, νὰ βάζουν, νὰ Ἐηλώνουν,
Καὶ ὕστερα, σ' ἂν τὸν Ζαννῆ γι' αὐταῖς νὰ καμαρώνουν!

'Ἐν Ἐτόσκ.

Π. Α. Α.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ ἐν Περσίᾳ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας ὁ ἔλος πληθυσμὸς τοῦ Περσικοῦ κράτους εἶναι 7.653.000 κατοίκων. Τούτων 363630 οἰκογένειαι ἢ 1963000 ψυχαὶ κατοικοῦσι τὰς 99 πόλεις τῆς Περσίας, 3780000 τὴν ὑπαιθρον χώραν καὶ 1909000 εἶναι νομάδες. Ἡ μεγίστη Περσικὴ πόλις εἶναι ἡ Ταυρίς, ἔχουσα 164000 κατοίκων, μετ' αὐτὴν τάσσεται ἡ Τεχεράνη ἔχουσα 120000 καὶ τρίτη τὸ Ἰσπαχάν, ἔχουσα 60000.

Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῆς πρωτεύουσος τῆς Οὐγκκρίας ἐψήφισε πίστωσιν 100,000 δρ. πρὸς ὄρυξιν μεγάλου ἀρτεσιανοῦ φρέατος, ὅπως ἐκ τούτου ἀρῶνται τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς θερμὸν ὕδωρ τὰ δημόσια λουτρά καὶ διάφορα ἐργαστήσια. Τὸ βάθος αὐτοῦ εἶναι μείζον πάντων τῶν ἄλλων ἀρτεσιανῶν φρεατίων, ἦτοι μέτρων 951, παρέχει καθ' ἑκάστην 800 περίπου κυβικὰ μέτρα ὕδατος, ἔχοντος θερμότητα 70 βαθμῶν τοῦ ἑκατοσταθίου. Προτίθενται δὲ νὰ ὄρυξωσι βαθύτερον, ὅπως ἡ θερμότης τοῦ ὕδατος γένηται 80 βαθμῶν.

Ἐν τινι τῶν τελευταίων συνεδριάσεων τῆς Γεωγραφικῆς ἐταιρίας τῶν Παρισίων ὁ κ. Κάρολος Ραβὸτ ἐξέθετο τὰ κατὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥωσικὴν Λαπωνίαν, ὅπου μετέθ' ἐντολῇ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπουργείου τῆς ἐκπαιδεύσεως. Κατὰ τὸν κ. Ραβὸτ ἡ μεγάλη χερσόνησος τῆς Κόλκας ἢ Ῥωσικῆς Λαπωνίας ἔχει ἀπέραντα δάση πευκῶν καὶ ἐλατῶν, ἔλη καὶ τέληματα, λίμνας ἐκτεταμένας καὶ μεγάλους ποταμούς. Μέχρι τοῦδε ἡ Ῥωσικὴ Λαπωνία ἐνομίζετο, ὅτι ἦτο χώρα ἐπίπεδος· ἀλλ' ὁ ἐξερευνησας αὐτὴν βεβαίως ὅτι μίγα μέρος ταύτης κατέχουσιν ὄρη ἀπότομα, ὧν ἑνὰ εἶναι ὑψηλότερα τοῦ Καυκάτου καὶ τῶν μεγίστων ὄρων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ῥωσίας. Τὰ ὑψηλότερα τῶν Λαπωνικῶν ὄρων κεινται παρὰ τὰς ὄχθας τῆς μεγάλης λίμνης Ἰμάνδρα, ἧτις ἔχει μῆκος 140 χιλιομέτρων περίπου. Ὅλη ἡ εὐρεῖα αὕτη χώρα εἶναι σχεδὸν ἐρημος καὶ μόνον ὀλίγοισι Λάπωνες κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ.

Ἐν Νέα Ὑόρκη ἐδοκιμάσθη ὀρθίως νέον εἶδος ὑποβρυχίου ναρκοβόλου, κατασκευασθὲν κατὰ τὰ σχέδια ὑπολοχαγοῦ τινος τοῦ πυροβολικοῦ, ὀνόματι Ζαλίνακη. Τὸ ναρκοβόλον τοῦτο ἔχει σχῆμα σιγάρου, καὶ κατὰ βούλησιν τοῦ κυβερνήτου αὐτὸ δύναται νὰ πλεῖ ὑποβρυχίως ἢ νὰ ἐπιπλεῖ τῆς θαλάσσης. Ἐχει μῆκος μὲν 15 μέτρων, πλάτος δὲ 2 μέτρων καὶ 40 ὑφεκατομέτρων. Κινεῖται δι' ἑλικῶν τθεμένης εἰς ἐνέργειαν οὐχὶ δι' ἀτμοῦ, ἀλλὰ διὰ πετρελαίου, καὶ ἐξοκοντίζει μέχρι τετρακοσίων ἢ πεντακοσίων μέτρων νάρηκην πληρωμένην δι' ἐκρηκτικῶν ὑλῶν 200 μέχρι 300 λιτρῶν βάρους, δυναμένην νὰ ἀνατινάξωσι καὶ τὰ μέγιστα τῶν πολεμικῶν πλοίων.

Ἐν δημοτικῷ σχολείῳ.

Διδάσκαλος. Ποῖα σώματα ὀνομάζομεν διαφανῆ; λέγε σὺ Νικόλαε.

Νικόλαος. Ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν τὰ ὀπίσθεν ἀντικείμενα.

Διδάσκαλος. Ποιὸ καλὰ. Εἰπέ μου κἀνὸν παραδειγμα.

Νικόλαος. Τὸ γυαλί.

Διδάσκαλος. Καλὰ, κἀθησαι. Εἰπέ μου σὺ, Ἄντωνιε, ἄλλο παραδειγμα.

Ἄντωνιος. Ἡ κλειδαρότρυπα.

Ὁ σὺζυγος. Ὡς δεῖγμα τῆς μεγίστης πρὸς σὲ ἀγάπης μου σοῦ προσφέρω τὸ ἐλάχιστον τοῦτο δῶρον.

Ἡ σὺζυγος. Ὡς ἐπρωτίμων τὸ ἐναντίον.